

Ungas livssituation i siffror

Lupp 2015 - Eksjö kommun

REGION FÖRBUNDET
I KALMAR LÄN

Linnéuniversitetet

Caroline Hansén & Jo Skåmedal
Fakulteten för samhällsvetenskap
Utrednings- och forskningsservice
Linnéuniversitetet

”Jag skulle vilja påverka skolpolitiken mer. Jag tror att vi som går i skolan vet bättre vad vi vill förbättra eftersom vi befinner oss i den miljön.”

(Elev i åk 8)

Innehållsförteckning

INTRODUKTION	8
BAKGRUND	8
SYFTE	8
DISPOSITION	9
RAPPORTLÄSNING OCH RESULTATTOLKNING	10
Urval	10
Datahantering	10
Jämförelsegrunder	10
UNGDOMAR I ÅRSKURS 8	13
FRITID	13
Möjligheter till fritidsaktivitet	13
Arena för fritidsaktiviteter och medlemskap	15
Sammanfattning	15
SKOLA	16
Trivsel, sociala relationer och bemötande	16
Miljö och upplevelser	17
Inflytande och delaktighet i skolan	18
Sammanfattning	19
POLITIK OCH SAMHÄLLE	20
Intresse på nationell och internationell nivå	20
Inflytande och delaktighet – förutsättningar och villkor	20
Ungdomars förtroende för vuxna personer	22
Sammanfattning	22
TRYGGHET	23
Känslan av trygghet och otrygghet på fysiska platser	23
Hot, våld och kränkande/orättvis behandling	24
Sammanfattning	25
HÄLSA	25
Ungdomarnas allmänna hälsotillstånd	26
Träning, kostvanor, samt konsumtion av alkohol, tobak och droger	26
Sammanfattning	27
ARBETE	27
Extrajobb och sommarjobb	27
Sammanfattning	28
FRAMTID	28
Flyttplaner	28
Sociala relationer och framtidsutsikter	29
Sammanfattning	29
UNGDOMAR I ÅRSKURS 2	31
FRITID	31
Möjligheter till fritidsaktivitet	31
Arena för fritidsaktiviteter och medlemskap	32
Sammanfattning	33
SKOLA	33
Trivsel, sociala relationer och bemötande	34
Miljö och upplevelser	35
Inflytande och delaktighet i skolan	35
TABELL II:5: DELAKTIGHET I SKOLAN	36

<i>Sammanfattning</i>	36
POLITIK OCH SAMHÄLLE	36
<i>Intresse på nationell och internationell nivå</i>	36
<i>Inflytande och delaktighet – förutsättningar och villkor</i>	37
<i>Ungdomars förtroende för vuxna personer</i>	38
<i>Sammanfattning</i>	39
TRYGGHET.....	39
<i>Känslan av trygghet och otrygghet på fysiska platser</i>	39
<i>Hot, våld och kränkande/orättvis behandling</i>	40
<i>Sammanfattning</i>	41
HÄLSA	42
<i>Ungdomarnas allmänna hälsotillstånd</i>	42
<i>Träning, kostvanor, samt konsumtion av alkohol, tobak och droger</i>	42
<i>Sammanfattning</i>	43
ARBETE.....	43
<i>Extrajobb och sommarjobb</i>	44
<i>Sammanfattning</i>	44
FRAMTID.....	44
<i>Flyttplaner</i>	45
<i>Sociala relationer och framtidsutsikter</i>	45
<i>Sammanfattning</i>	46
SLUTSATSER	47
FRITID	47
SKOLA	48
POLITIK OCH SAMHÄLLE	49
TRYGGHET.....	49
HÄLSA	50
ARBETE.....	51
FRAMTID.....	51
REFERENSER	52
INTERNET	52
APPENDIX A – TABELLER, ÅK 8.....	53
APPENDIX AII – TABELLER, ÅK 2.....	56

Tabellförteckning

Tabell I:1: Deltagandegrad	14
Tabell I:2: Mötesplatser och vänskap	15
Tabell I:3: Trivsel, bemötande och sociala relationer.....	17
Tabell I:4: Ungdomars skolmiljö.....	18
Tabell I:5: Delaktighet i skolan.....	19
Tabell I:6: Intresse för politik och samhällsfrågor.....	20
Tabell I:7: Möjligheter till inflytande	21
Tabell I:8: Viljan att påverka	21
Tabell I:9: Anledningar till att inte påverka.....	22
Tabell I:10: Trygghet på fysiska platser	23
Tabell I:11: Hot, våld och trakasserier.....	24
Tabell I:12: Ungdomars utsatthet.....	24
Tabell I:13: Fysiska och psykosociala besvär.....	26
Tabell I:14: Extra- och sommarjobb	27
Tabell I:15: Planer efter grundskolan	28
Tabell I:16: Flyttplaner	29

Tabell II:1: Deltagandegrad.....	32
Tabell II:2: Mötesplatser och vänskap.....	33
Tabell II:3: Trivsel, bemötande och sociala relationer	34
Tabell II:4: Skolmiljö.....	35
Tabell II:5: Delaktighet i skolan	36
Tabell II:6: Intresse för politik och samhällsfrågor	37
Tabell II:7: Möjligheter till inflytande.....	37
Tabell II:8: Viljan att påverka.....	38
Tabell II:9: Anledningar till att <i>inte</i> påverka	38
Tabell II:10: Trygghet på fysiska platser.....	40
Tabell II:11: Hot, våld och trakasserier	40
Tabell II:12: Utsatthet.....	41
Tabell II:13: Fysiska och psykosociala besvär	42
Tabell II:14: Extra- och sommarjobb.....	44
Tabell II:15: Planer efter gymnasiet	45
Tabell II:16: Flyttplaner.....	45

Introduktion

I det inledande avsnittet ges en kort presentation av vad som hänt inom det ungdomspolitiska området på nationell och kommunal nivå, samt syftet med Lupp-undersökningen.

Bakgrund

2001 införde dåvarande Ungdomsstyrelsen enkätundersökningen Lupp som står för *”Lokal uppföljning av ungdomspolitiken”* i syfte att stödja landets kommuner i deras ungdomspolitiska arbete. Bakgrunden till Luppen är att de flesta beslut som berör ungas livs- och levnadsvillkor fattas på kommunal nivå. Kommunernas satsningar och politiska inriktningar är därmed centrala i det nationella ungdomspolitiska arbetet.¹ Den nationella ungdomspolitiken har varit sektorsövergripande och berört områden såsom utbildning, inflytande, hälsa, fritid och kultur, samt arbete.²

1 april 2014 bytte Ungdomsstyrelsen namn till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). Anledningen var att den nationella ungdomspolitiken ändrade inriktning och mål. Grunden i den nya nationella ungdomspolitiken är att alla ungdomar mellan 13-25 år ska ha *”goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen”*.³ Ungdomspolitikens nya strategi är att alla satsningar som berör ungdomar bör utgå från ett ungdomsperspektiv, samtidigt som den grundar sig på tre prioriterade områden – ungdomars inflytande, egen försörjning och psykisk hälsa. Den nationella ungdomspolitiken är vägledande för hur kommunerna kan realisera politiken i praktiken. MUCF:s ansvar ligger i att följa upp och analysera livs- och levnadsvillkor för barn och unga i kommunerna. Här spelar resultaten från Luppen en viktig roll. Vidare har ungdomspolitiken sin utgångspunkt i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och barnkonventionen.⁴ Konventionen stipulerar att:

- *Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras (Artikel 2)*
- *Barnets bästa ska sättas i främsta rummet vid alla beslut som rör barn (Artikel 3)*
- *Barn har rätt till inflytande och delaktighet i alla beslut som rör dem (Artikel 12)*⁵

Konventionen signalerar till vuxenvärlden att på ett mer insiktsfullt sätt inkludera barn och unga i beslut som rör deras liv, utveckling och framtid. Det handlar om att ta barn och unga på allvar, lyssna på dem och lära från dem, samt låta dem ha inflytande i frågor som berör unga.⁶

Syfte

Syftet med rapporten är att beskriva och analysera Lupp-studiens resultat av ungdomarnas upplevelser, tankar, funderingar och syn på deras levnadssituation och samhället de lever i.

¹ Wågman 2009, Prop. 2004/05:2 & Prop. 2013/14:191

² www.mucf.se 2016-02-12

³ Prop. 2013/14:191

⁴ www.mucf.se 2016-02-12

⁵ Unicef 2016, Rädda barnen 2016

⁶ Unicef 2016, Rädda barnen 2016 & Wågman 2009

Resultatet kan användas för att identifiera behov, utforma lämpliga åtgärdsplaner och konkreta handlingsinsatser för kommunens ungdomspolitik.

Disposition

Rapporten är disponerad enligt följande: först en *introduktion* som innehåller bakgrund till rapporten, syftet med rapporten samt metod. Sedan följer Lupp-enkätens resultatredovisning. Del I redovisar *ungdomar i grundskolans årskurs 8* och del II redogör för *ungdomar i gymnasiets årkurs 2*. Resultatredovisningen i del I och II är uppdelad i sju avsnitt; *Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete* och *Framtid*. Avslutningsvis följer *Slutsatser* där huvudresultaten knyts ihop till ett komprimerat underlag för kommunens fortsatta barn- och ungdomspolitiska arbete.

I rapportens resultatredovisning inleds varje kapitel med en kort beskrivning av innehållet och avslutas med en kort sammanfattning. De kommunvisa resultaten jämförs med riksgenomsnittet. För att inte belasta rapporten med för mycket detaljerade resultat återfinns en del material i Appendix. Hänvisningar till dessa tabeller lämnas fortlöpande i huvudtexten. För grundskolans årskurs 8 används Appendix tabellnumrering *A:tabellnummer* och för gymnasieskolans årskurs 2 används tabellnumrering *III:tabellnummer*.

I resultatredovisningen refererar ”ungdomar” och ”elever” till ungdomar i årskurs 8 (Åk 8) i grundskolan och i årskurs 2 (Åk 2) i gymnasieskolan. Jämförelser görs mellan kommunen och riket och det redovisas enligt följande: (22 jfr 26 procent), där första siffran är kommunens resultat och den andra siffran redovisar rikets procentsats. Det är alltid år 2015 som gäller om inget annat står

Rapportläsning och resultatolkning

Här redogörs för rapportens olika metodologiska implikationer

Urval

Studien riktar sig till ungdomar i årskurs 8 i grundskolan och årskurs 2 i gymnasiet. För Åk 8 var populationen 171 och 167 svarade med en svarsfrekvens på 98 procent. I Åk 2 var totalpopulationen 127 och antalet svaranden 107, och svarsfrekvensen följaktligen 84 procent. Normalt brukar en svarsfrekvens över 50 procent anges som acceptabel. Den relativt höga svarsfrekvensen i Lupp får tillskrivas det faktum att enkäten besvaras under lärarledd lektionstid.

Datahantering

Datafilerna som rapporten baseras på har tillhandahållits av MUCF och statistikprogrammet SPSS har använts vid bearbetning och analys av resultaten. Frågor med fasta svarsalternativ har omkodats. Således har svaren ”mycket bra” och ”ganska bra” slagits samman till ”bra”. Att göra så är praktiskt för bivariat analys, samt även med tanke på att antalet svarande är relativt lågt. I annat fall skulle en eller några ungdomar motsvara flera procentenheter. Nackdelen vid omkodning är dock att nyansskillnader försvinner. Om 90 procent av eleverna svarar ”bra” på frågan ”vad tycker du om skolmiljön” så vet vi inte om det var 10 procent eller 80 procent som svarade ”mycket bra”. I förekommande fall noteras det i löpande text eller i fotnoter. Det gör att resultaten bör tolkas med viss försiktighet, både när det gäller jämförelser över tid och vid jämförelse med riket.

Den här typen av enkätstudie erbjuder inga möjligheter att *förstå* resultaten, begränsade möjligheter att *förklara* dem, varpå fokus huvudsakligen är att *beskriva* skillnader där de föreligger, samt att erbjuda rimliga tolkningar där det är möjligt.

Jämförelsegrunder

Jämförelser med riksgenomsnittet inkluderar *alla* typer av kommuner oavsett deras demografiska struktur, utbildningsnivå, storlek etc. Varje kommun är unik och har sina egna förutsättningar, villkor och utmaningar. Mot den bakgrunden är riksgenomsnittet inte alltid en idealisk referenspunkt, men ofta en praktisk referenspunkt. Att jämföra en kommun med riket bör dock ske med försiktighet utifrån flera skäl. För det första om kommunen uppvisar ett bättre resultat än vad riket gör, så finns risken att kommunen slår sig till ro med slutsatsen ”*men vi är bättre än många andra*”. Det finns alltid utrymme för förbättringar och utveckling, speciellt i relation till de nationella ungdomspolitiska mål som slår fast att *alla* ungdomar ska ha ”*goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen*.” För det andra innebär ”riket” inte alla Sveriges kommuner, utan resultaten är ett genomsnitt för de kommuner som valt att delta i Lupp-undersökningen de utvalda åren.

Lupp-enkäten dras med ett antal potentiella problem som läsaren bör hålla i minnet:

- När antalet svarande (totalpopulationen) är lågt, vilket förekommer i ett par kommuner. I inledningen till varje resultatdel redovisas svarsfrekvensen, dvs. antalet svarande i procent av antalet som erbjöds delta i undersökningen. I Lupp-undersökningarna är svarsfrekvens normalt hög, sannolikt beroende på att enkäterna besvaras under lärarledda lektioner. Det är viktigt att hålla i minnet att populationen i ett par fall är mindre än 50 elever och att svarsfrekvensen som redovisas inledningsvis täcker enkäter som är helt eller delvis besvarade. Svarsfrekvensen för

enskilda frågor kan således vara lägre. I de fall där den låga svarsfrekvensen föranleder extra försiktighet i tolkningen anges det i anslutning till tabellen.

- *Jämförelse över tid* försvåras av att frågor tillkommit, tagits bort eller omformulerats. Vissa alternativ i fråga C2 ”Hur tycker du det stämmer in på hur det är på din skola?” finns inte med 2009 eller 2015. Andra frågor finns med 2009 eller 2012, men ej 2015. Frågor har också omformulerats och därigenom fått en annan innebörd. Ett exempel är fråga B1 som 2015 formulerades ”Hur mycket tycker du att det finns att göra på fritiden?”. Motsvarande fråga 2012 löd ”Hur mycket fritid har du?” Det är långt ifrån självklart att svaren på dessa två frågor kan jämföras.
- *Otydligt formulerade frågor.* En del frågor är formulerade på ett sätt som gör det svårt att förstå hur eleverna tolkat dessa, och det blir därför svårt att formulera rimliga tolkningar av svaren. Ett exempel är fråga E2 ”Hur ofta känner du dig trygg i hemmet?”. Den elev som inte svarar ”Alltid” kan göra det eftersom hen är mörkrädd eller eftersom hen utsätts för misshandel eller andra övergrepp. Lämpliga åtgärder från kommunens sida, om några, skiljer sig naturligtvis åt beroende på varför eleven inte alltid känner sig trygg hemma. Men Lupp ger som tidigare nämnt inte utrymme för en sådan analys, utan nöjer sig med att beskriva och inte förstå eller förklara.
-

Resultatredovising del I: Grundskoleelever i årskurs 8

Ungdomar i årskurs 8

Först ges en kort presentation av ungdomarna i årskurs 8 och hur de upplever sin levnadssituation. Sedan fortsätter avsnittet med de sju fokuserade områdena: Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete samt Framtid.

I detta avsnitt refererar ”ungdomar” och ”elever” till ungdomar i årskurs 8 i grundskolan. Ungdomarnas upplevelse av sin levnadssituation har kategoriserats till sex aspekter som är betydelsefulla i deras liv; skolan, kompisar, familjen, ekonomi, framtiden och livet som helhet.

I Eksjö har levnadssituationen förbättrats för fem av fem möjliga aspekter som är jämförbara över tid. Förändringarna är ganska stora för flera av aspekterna, i synnerhet ekonomin (plus 20 procent 2015 jfr 2012), men även vad gäller livet som helhet (ökning med fem procentenheter). Nöjdhetsgraden ligger i Eksjö nära övriga rikets för alla sex indikatorerna. Generellt sett upplever ungdomar i Eksjö vara nöjda med livet i stort, kompisar, familjen, sin ekonomiska situation och framtiden än ungdomar i övriga riket. För mer detaljerad information av ungdomarnas nöjdhet med sina liv och utvecklingen över tid, se Appendix tabell A:2.

Fritid

Vid närmare studier av hur Eksjös ungdomar upplever sin fritid, ses först och främst att ungdomarna är relativt nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter att sysselsätta sig med. Åttiofyra procent uppger att det finns mycket att göra på fritiden, en höjning på fem procentenheter från Lupp 2012, och tio procent över riksgenomsnittet, se Appendix, tabell A:1. Ser man till hur nöjda ungdomarna är med sin fritid blir resultatet att 91 procent är nöjda med sin fritid, vilket ligger helt i paritet med riksgenomsnittet, se Appendix tabell A:2.

Möjligheter till fritidsaktivitet

För att ungdomarna ska ha möjlighet att ta del av fritidsutbudet i kommunen krävs att de upplever att de har tid att avsätta. I mångt och mycket handlar det om att få olika delar i livet att gå ihop, att fördela tiden och energin mellan skolan, fritiden och hemmet på bästa sätt. Femtio procent anser att det finns saker att göra på fritiden, men att inte så mycket av det som erbjuds intresserar dem, se Appendix tabell A:3. Det är inte heller förvånande att konstatera att de ungdomar som anser att det finns lite eller inget att göra på fritiden också är de ungdomar som anser att de inte är intresserade av de fritidsaktiviteter som erbjuds.

På frågan om vilka *fritidsaktiviteter de saknar* var vissa aktiviteter återkommande. Trots att ungdomarna generellt sett svarade att de hade väldigt/ganska mycket att göra är det framträdande att de upplever att det ändå saknas en del aktiviteter. Önskan om bland annat fler sporthallar och idrottsanläggningar berördes av ungdomarna. Fritidsaktiviteter över tid inom temat idrott/träning uppgav ungdomarna sig sakna. Några citat följer nedan:

”Alla möjliga sporter, där jag bor har vi bara fotboll.”

”Allmänna hallar, med basketkorgar!!”

”Allt. Allting.”

"Dans...bild...slöjd...boxning...alternativförening ex liquid/diversity...fritidsgårdar...LAN, CS-turneringar...laserdome...hopptorn...gym...hockeyhall...kickboxning...thaiboxning...konstgräsplan, paintball, köpcentrum, allt."

Mötesplatser är ett annat tema som är återkommande. Likheten med riket är påfallande:

"Mer saker att göra utomhus, när man inte har nått att göra så testas nya saker som att klättra på tak...o det vill ni ju inte! Så gör något åt problemet."

"Ställen att vara på, aktiviteter."

"Möjligtvis en förening som håller i några roliga lekar eller liknande. Typ som fotboll, sång eller andra fritidsaktiviteter både barn och ungdomar, typ för att håll dem lite upptagna."

Generellt sett upplever ungdomarna i Eksjö färre problem med att utöva fritidsaktiviteter än vad ungdomar i riket gör. Speciellt gäller att färre ungdomar i Eksjö är förhindrade att utöva fritidsaktiviteter för att föräldrarna säger nej (21 procent jfr 26 procent för 2015) eller att kostnaden utgör ett hinder (36 procent jfr 38 procent för 2015). För fullständig översikt se Appendix tabell A:3.

Aktivitetsmått i enkäten tar endast hänsyn till vilken *frekvens* (dag, vecka, månad etc.) fritidsaktiviteten utförs, men inte till *hur mycket tid* (antal minuter och timmar) respektive fritidsaktivitet tar i anspråk. Därmed är det svårt att fördjupa bilden om ungdomarnas fritid är i balans eller inte.

Tabell I:1: Deltagandegrad

B 3 – Hur ofta gör du följande på din fritid? ⁷	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Tränar/idrottar (veckovis)	-	-	94	-	-	79
Foto/film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr (veckovis)	-	-	32	-	-	30
Spelar TV-spel, onlinespel eller dataspel (veckovis)	72	-	52	65	-	60
Läser böcker, tidningar, artiklar, bloggar (veckovis)	-	-	58	-	-	55
Besöker bibliotek (månadsvis)	24	22	37	21	32	33
Är ute i naturen (veckovis)	63	-	66	43	-	58
Går på ungdomens hus, fritidsgård (veckovis)	25	10	16	20	17	18
Går på konsert (årsvis)	69	-	71	56	-	53
Går på teater, musikal eller dansuppvisning (årsvis)	70	-	73	50	-	45
Går på museum eller utställning (årsvis)	52	-	59	47	-	58
Går på match eller annat idrottsevenemang (veckovis)	16	28	37	13	19	25

Den mest framträdande fritidsaktiviteten i både Eksjö och riket är regelbunden *träning/idrottande* som sker varje vecka där ungdomarna i Eksjö 2015 ligger långt utöver riksgenomsnittet (94 respektive 79 procent i riket 2015). Andra vanliga veckovisa aktiviteter är att vara ute i naturen, läsa böcker, spela Tv-spel samt titta på film och teckna, skriva och pyssla som ungefärligt sker i samma utsträckning som i övriga riket. Det som skiljer sig lite mera från riket är att vara ute i naturen som sker i betydligt högre utsträckning än på riksnivån (66 jfr 58 procent för riket). Även Tv-spelande görs lite mera i Eksjö. För

⁷ Fritidsaktiviteterna har reviderats både 2009 och 2012. Vissa har slagits ihop, förändrats eller tagits bort, vilket försvårar jämförelsen över tid. Observera även att deltagandefrekvensen skiljer sig mellan fritidsaktiviteter. Vissa fritidsaktiviteter (idrotta och spela Tv-spel) har en hög andel "flera gånger i veckan".

övrigt är det inga stora skillnader mellan vilka aktiviteter som ungdomarna i Eksjö och riket väljer att lägga sin tid på. Detaljer finns i tabell I:1.

Arena för fritidsaktiviteter och medlemskap

I undersökningen studeras var ungdomarna träffar sina kompisar på fritiden. Ett första konstaterande är att de träffas hemma hos varandra oavsett var i landet de är bosatta. Nytt för enkäten 2015 är *sociala medier* som idag blivit vanliga mötesplatser även om de inte är fysiska till karaktären. Att dessa nya mötesplatser har uppstått betyder inte nödvändigtvis att ungdomarna vistas mindre på ungdomens hus/fritidsgårdar eller i en idrottshall/sporthall. Troligen kan de istället dela sina upplevelser och sina intressen med fler i sin omgivning och även skapar nya sociala nätverk/kontakter.

Tabell I:2: Mötesplatser och vänskap

B 4 – När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då vara? ⁸	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Hemma hos varandra	88	88	89	81	81	80
På sociala medier	-	-	30	-	-	35
På ungdomens hus, fritidsgård	10	4	9	11	10	13
I en föreningslokal	2	1	2	1	1	2
I en idrottshall/sporthall	21	22	42	16	19	31
På ett café	1	3	8	4	3	7
I galleria eller på köpcentrum	-	4	2	-	7	12
I centrum/på stan	-	16	23	-	22	27
Utomhus	34	35	47	43	28	41
Någon annanstans	2	3	9	2	3	9

Det vanligast stället att umgås är *hemma hos varandra* där ungdomarna i Eksjö umgås lite mera (89 procent jfr 80 procent för riket). Att umgås i idrottshall (42 jfr 31 procent) är också vanligare än i riket samt utomhus (47 procent jfr 41 procent för 2015). Det framgår också i tabell I:2 att ungdomarna i Eksjö umgås betydligt mindre utsträckning i galleria eller på köpcentrum (10 procent mindre jmf med riket).

Föreningslivet erbjuder mer än bara aktiviteter av olika karaktär. Det ger ökad möjlighet till insikt och kunskap om sig själv, sociala relationer och samhället. Deltagandefrekvensen inom *föreningar* är något högre i Eksjö än i riket (75 jfr 63 procent 2015). Deltagandet har ökat med åtta procentenheter i Eksjö sedan 2012, medan det under samma period minskat något i riket. Se Appendix tabell A:4.

Sammanfattning

- Eksjöns ungdomar är i stor utsträckning nöjda med sin fritidssituation. Drygt nio av tio är ganska eller mycket nöjda med fritiden och 84 procent anser att det finns mycket att göra på fritiden.
- Möjligheter till ett bredare urval av vanliga fritidsaktiviteter efterfrågas, såsom idrottsanläggningar samt ställen att kunna träffas och vara tillsammans på.
- Tre av fyra ungdomar i Eksjö är medlemmar i en förening.

⁸ 2015 förändras svarsmöjligheterna till att kunna fylla i max tre alternativ istället för två. Det innebär per definition att procentsatserna blir högre 2015.

- Det är inga stora skillnader mellan de aktiviteter som ungdomarna i Eksjö utför och var de väljer att umgås, jämfört med övriga riket. Det som sticker ut är att ungdomarna umgås mer i sporthallar, utomhus och hemma hos varandra, men mindre i gallerior och fritidsgårdar jämfört med riket.

Skola

Generellt sett spenderar ungdomarna mycket av sin vakna tid i skolan och med skolarbete. Det är därför viktigt att ungdomarna upplever skolgången som bra och trivsamt samt att de sociala relationerna fungerar. Möjlighet till inflytande och delaktighet i verksamheterna i skolan är även det viktigt för att ungdomarna ska trivas i skolan.

Trivsel, sociala relationer och bemötande

Skolorna i Eksjö bör enligt Skolverket och skollagen ha en likabehandlingsplan som berör områdena undervisning, förhållningssätt, bemötande, regler och rutiner⁹. Planen innebär att skolorna aktivt ska motverka kränkande behandling och tendenser till trakasserier i skolorna. Skolornas alla verksamheter ska genomsyras av likabehandlingsplanen, när det gäller bemötande, förhållningssätt, undervisning, samt vid skapande av regler och rutiner. All personal berörs av planen och ska aktivt arbeta utifrån den. En indikator på hur väl planen fungerar är hur ungdomarna besvarat enkäten gällande skolgång, trivsel, sociala relationer och bemötande.

Åttiofyra procent av eleverna anser att det är god stämning i skolan, ett resultat som tydligt överstiger rikets som ligger på 74 procent 2015. Elva procent av eleverna anser att det förekommer *rasism* vilket är mindre än riksgenomsnittet, samt att en liknande andel uppger att *mobbing* förekommer (14 jämfört med 15 för riket). Mindre än hälften av eleverna anser att *skolan agerar om en lärare kränker en elev* och knappt hälften anser att *skolan agerar om en elev mobbar en annan elev*. Drygt hälften anser att *killar och tjejer blir behandlade lika av lärare*. Skillnader mot riket är inte stora, men avviker positivt på flertalet studerade punkter, förutom att skolan agerar på mobbing som är något lägre än riksgenomsnittet. Utvecklingen har sedan 2012 varit positiv i Eksjö på alla studerade punkter. Detaljer finns i tabell I:3 nedan. De elever som uppfattar stämningen som god i skolan är också i stor utsträckning elever som anser att skolan agerar vid såväl mobbing som kränkande behandling.

⁹ Notera att skolorna *bör* ha en likabehandlingsplan, men det är inget krav.

Tabell I:3: Trivsel, bemötande och sociala relationer

C 2 – Hur tycker du att följande påståenden stämmer in på hur det är i din skola? (stämmer helt/stämmer till stor del, %) ¹⁰	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Jag trivs med stämningen i min skola	85	57	83	-	68	74
Mobbning förekommer i min skola	20	-	14	-	-	15
Rasism förekommer i min skola	23	-	11	-	-	16
Sexuella trakasserier förekommer i min skola	8	-	4	-	-	6
Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev	64	48	49	-	45	49
Elever och lärare bemöter varandra med respekt	73	50	69	-	58	64
Min skola agerar om en lärare kränker en elev	69	35	43	-	38	46
Våld förekommer i min skola	-	-	8	-	-	16
Mina lärare behandlar killar och tjejer lika	-	-	58	-	-	60
Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över i skolan	50	29	50	-	28	44
Personalen lyssnar på vad elevrådet säger och tar dem på allvar	63	36	49	-	43	52
Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd/elevråd	48	32	49	-	36	44

Miljö och upplevelser

Undervisningen är en central funktion för ungdomarnas studier. *Undervisning* tillsammans med schemaplanering påverkar ungdomarnas vardag och sätter ramarna för deras handlingsutrymme. Ungdomarnas upplevelse av undervisningen är en viktig pusselbit för möjligheten att uppnå uppsatta kunskapsmål. *Skolbiblioteket* är en annan central funktion för ungdomarna i deras skolgång, eftersom biblioteket ger möjlighet till en lugn och tyst studieplats. Att *skolmaten upplevs vara god och* håller hög kvalitet är viktigt för att ungdomarna ska orka med en hel arbetsdag i skolan. *Möjligheten till extra stöd/hjälp från lärarna* om behov finns stärker ungdomarnas trygghet och förutsättningarna för att faktiskt uppnå uppsatta kunskapsmål.

Som framgår av tabell I:4 nedan faller Eksjö väl ut i jämförelse med sig själv över tiden där det i tabell I:4 framgår att det skett stora positiva framsteg sedan 2012 på alla punkter förutom tillgången på datorer som ligger kvar på samma nivå. Skillnaderna emot övriga riket är inte så stora, utan ligger någon procentsats över eller under riksgenomsnittet för de olika studerade områdena. Upplevelsen av en förbättrad miljö i skolan gäller i synnerhet skolmaten (upp 28 procentenheter), skolmiljön (upp 21 procentenheter), undervisningen (upp 27 procentenheter), möjligheterna till extra hjälp (upp 27 procentenheter) lärarna (upp 24 procentenheter) och elevhälsan (upp 15 procentenheter), samt Biblioteket (upp 17 procentenheter).

¹⁰ 2012 och 2015 innehåller frågorna svarsalternativet ”vet ej”. Det påverkar svarsfördelningen varpå jämförelsen med 2009 är borttagen. Frågorna om mobbning, rasism, sexuella trakasserier och våld är omformulerade 2015, vilket försvårar jämförelsen över tid. Ett stort antal elever (25-40%) har svårt att besvara ett flertal påståenden, exempelvis om elevinflytande och förekomsten av mobbning, rasism, sexuella trakasserier och våld.

Tabell I:4: Ungdomars skolmiljö

C 3 – Vad tycker du om...? (mycket bra/ganska bra, %) ¹¹	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Skolmiljön	61	56	77	56	59	74
Skolbiblioteket	72	49	66	60	58	71
Skolmaten	23	13	42	27	29	43
Undervisningen	-	62	89	-	72	86
Möjligheten att få extra hjälp/stöd av lärarna om du behöver det	77	53	80	67	65	81
Elevhälsan	-	64	79	-	59	81
Tillgången till datorer	-	60	60	-	55	70
Lärarna	-	56	80	-	68	84

Inflytande och delaktighet i skolan

Det första steget för att skolungdomarna ska kunna vara med och påverka, ha inflytande och känna delaktighet i skolan är att de är medvetna om sina möjligheter och rättigheter. Nästa steg i processen är att veta inom vilka områden de kan påverka och vilka forum som är tillgängliga för inflytande och delaktighet. För att inflytande och delaktighet sedan ska fungera måste skolans personal i sin tur respektera de forum som finns och uppmuntra skolungdomarna att vilja delta.¹²

Elevrådet spelar en allt viktigare roll, både i Eksjö och i riket. *Kunskapen om vad eleverna ska ha inflytande över i skolan* har ökat i såväl Eksjö som riket (plus 21 jfr 16 procentenheter). Samma tendens gäller frågan om *skolan aktivt uppmuntrar till medverkan i klassråd/elevråd* (plus 17 procentenheter) samt inte minst att personalen lyssnar på och tar elevrådet på allvar (plus 13 procentenheter) Detaljer finns i tabell I:3.

Genomgående, och inte förvånande, är att eleverna vill påverka i högre utsträckning än de får. Överlag har den generella viljan till att vara med och bestämma gått upp hos Eksjöeleverna. Inom alla studerade områden i tabell I:5, förutom för *vad de ska lära sig*, har förbättringar skett. Utvecklingen i riket har under samma period varit relativt konstant, om än med en liten tendens till att möjligheterna och viljan att påverka har minskat mellan 2012 och 2015. I Eksjö visar resultaten att eleverna har fått en högre grad av medbestämmande för allt förutom; *schemat, maten* och *skolmiljön ute*, Positiva skillnader emot riket för vad Eksjöeleverna *får* vara med och bestämma är allt förutom; *schemat, maten* och *skolmiljön inne och ute*.

¹¹ 2015 togs svarsalternativet ”varken bra eller dåligt” bort. Det innebär generellt sett högre procentsatser 2015.

¹² Wågman 2011.

Tabell I:5: Delaktighet i skolan

C 4 – Hur mycket vill/får du som elev vara med och bestämma om följande (våldigt mycket/ganska mycket, %)		EKSJÖ			RIKET		
		2009	2012	2015	2009	2012	2015
Vad jag får lära mig	VILL	78	67	66	74	71	69
	FÅR	49	25	35	36	32	34
Hur vi ska arbeta	VILL	80	77	87	74	76	75
	FÅR	46	43	59	41	41	41
Läxorna	VILL	74	78	79	70	73	69
	FÅR	24	13	30	26	26	25
Proven	VILL	67	75	78	68	70	66
	FÅR	21	13	42	25	26	26
Schemat	VILL	77	77	80	69	71	69
	FÅR	20	24	17	18	18	20
Maten	VILL	75	78	78	71	73	71
	FÅR	15	7	14	17	18	18
Skolans regler	VILL	63	78	67	60	63	58
	FÅR	22	36	29	25	27	28
Skolmiljön inne	VILL	71	67	71	67	67	63
	FÅR	34	24	30	32	31	32
Skolmiljön ute	VILL	61	57	57	54	57	55
	FÅR	29	20	23	26	27	29

Sammanfattning

- Den generella trivseln i skolan upplevs som hög både i Eksjö och i riket. Trivseln i Eksjö ligger nio procent över rikets nivå. Trots hög grad av trivsel förekommer; *mobbning, rasism och sexuella trakasserier*, om än i lägre utsträckning i Eksjö jämfört med övriga riket.
- Det som har förbättrats mest vad gäller bemötande och sociala relationer i skolan under de senaste tre åren är att; *skolan agerar om en elev mobbar en annan, samt skolan agerar i högre utsträckning om en lärare kränker en elev. Skolpersonalen lyssnar också i högre utsträckning på elevrådet*. Trots avsevärda förbättringar ligger Eksjö fortfarande något under riksgenomsnittet på dessa tre områden.
- Generellt sett är ungdomar i både Eksjö och riket mer tillfreds med sin skolgång än vid 2012. För Eksjöelevernas del gäller det att allt har förbättrats radikalt sedan 2012 förutom för *tillgången till datorer*. Förbättringarna gäller; *skolbiblioteket, skolmaten, undervisningen, möjligheten att få extra hjälp/stöd av lärare om det behövs, elevhälsan samt lärarna*.
- Det som utmärker sig som mindre bra bland ungdomarna både i Eksjö och i riket är skolmaten. Nära sex av tio ungdomar i Eksjö anser att skolmaten kan förbättras vilket är en något större andel än riksgenomsnittet.
- Ungdomar i Eksjö och riket vill rent generellt gärna vara med och påverka och ha inflytande, betydligt mer än vad de upplever att de får. I Eksjö har intresset bland eleverna för att vara med och påverka ökat sedan 2012 för allt förutom ”vad de får lära sig”.
- När det gäller vad eleverna i Eksjö får vara med och påverka, så har även det gått upp väsentligt sedan 2012, inom alla områden förutom *schemat och skolans regler*.

Politik och samhälle

I ett demokratiskt samhälle bör alla människor få känna delaktighet och ha möjligheter till inflytande inom alla områden som berör dem.¹³ Generellt sett vill ungdomar i Eksjö och riket vara med och påverka, ha inflytande och känna delaktighet i frågor som påverkar deras liv.

Intresse på nationell och internationell nivå

Intresset för både *politik* och *samhällsfrågor* är på väg framåt och har ökat markant bland såväl Eksjö kommuns ungdomar som rikets, både på lokal och internationell nivå. I Eksjö är intresset vid 2015 betydligt högre än siffrorna för riket och har även i jämförelse med sig själv ökat med ca 25 procentenheter sedan 2012. Det går också att konstatera att intresset för *globala händelser* är större än *inrikes samhällsfrågor* och har så varit över tid både bland ungdomar i Eksjö och i övriga riket, se tabell I:6.

Tabell I:6: Intresse för politik och samhällsfrågor

D 1 – Hur intresserad är du av...? (mycket/ganska intresserad, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Politik	17	10	35	14	20	32
Samhällsfrågor i allmänhet	38	25	53	29	33	43
Vad som händer i andra länder	60	55	79	50	52	65

Inflytande och delaktighet – förutsättningar och villkor

I enlighet med den nationella ungdomspolitikerna ska ungdomar få ha inflytande och känna sig delaktiga i beslut som berör dem, både på lokal och på nationell nivå. För att det ska vara möjligt krävs att ungdomar vill vara med och påverka, samt att de känner att de kan föra fram sina synpunkter och att de tas på allvar oavsett politisk nivå. Om det ska vara möjligt för ungdomar att vara delaktiga och vara med och ha inflytande bör det finnas strukturer för detta. Organisatoriska strukturer och forum behöver i sin tur inte nödvändigtvis innebära att fler vill vara med och påverka, men det ökar chanserna och ger människor känslan av att de kan.

Det politiska intresset är som framgår i tabell I:6 totalt sett inte så stort. Intresset är emellertid lite större i Eksjö än i riket (3 procent). Det är möjligt att det finns en koppling mellan det svaga intresset och den känsla som finns hos ungdomarna av att inte heller kunna påverka speciellt mycket, varken i Eksjö eller i riket (se tabell I:7). Dock förefaller det som att intresset bland ungdomarna till att vilja vara med och påverka är större (se tabell I:8) än vad som framkom av det politiska intresset i tabell I:6. En orsak till denna skillnad kan vara ovana och bristande insyn i och förståelse kring politikens organisation och funktionssätt. Värt att notera att dock att *möjligheterna till inflytande*, i Eksjö såväl som i riket, har ökat, enligt ungdomarnas egna upplevelser.

¹³ Wågman 2011.

Tabell I:7: Möjligheter till inflytande

D 3 – Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen? (mycket/ganska stora, %) ¹⁴	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	17	15	25	13	16	22

Även om ungdomar uppfattar att deras möjligheter till inflytande har ökat över tid, är gruppen ungdomar som *vill* vara med och påverka växande, med sju procentenheter för Eksjöns ungdomar och åtta för riket, 2015. Eksjö ligger över riksnivån med sex procent.

Tabell I:8: Viljan att påverka

D 4 – Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	46	47	54	40	40	48

När ungdomarna fritt fick ange vad de skulle vilja påverka är sport-/mötesplatser, samhället, skolmiljön samt frågor som var framträdande. Några av ungdomarna sa så här:

”Jag skulle vilja påverka skolan, speciellt skolmaten. Men även aktiviteter utanför skolan. Jag vill att det ska finnas något för alla att göra efter skolan för att få något annat att tänka på.”

”Jag känner inte att det är något speciellt just nu förutom att jag efter förändringarna i skolsystemet prata med de i kommunalrådet och låta dem höra en elevs åsikter kring detta.”

”Jag vill påverka inget, för jag tycker samhället funkar bra där jag bor.”

”Jag vill va med och påverka fritids aktiviteter som näridrottsplatser.”

”Jag vill påverka mindre platser i kommunen som ingen bryr sig om.”

Även om många ungdomar *vill* vara med och påverka, är gruppen ungdomar som *inte är tillräckligt intresserade* stor i både Eksjö och riket. Av de ungdomar som inte vill vara med och påverka anger de flesta i Eksjö *bristande intresse* och *bristande kunskap* som främsta anledning följt av *tidsbrist*. Mönstret är liknande för riket, med undantag för att betydligt färre i Eksjö anger att de inte tror att påverkan *spelar någon roll* (åtta jfr tjugotvå procent 2015). Det går även att utläsa i tabell I:9 att anledningarna till att inte vilja vara med och påverka försvagats kraftigt på alla punkterna i Eksjö över både den senaste tre-såväl som sexårsperioden.

¹⁴ 35-40% som svarar ”vet inte”.

Tabell I:9: Anledningar till att inte påverka

D 4d – Av vilka anledningar vill du inte vara med och påverka?	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Jag kan för lite om hur jag ska göra	36	24	19	37	34	27
Jag är inte tillräckligt intresserad	64	65	19	57	57	54
Jag har inte tid	26	28	9	26	23	21
Jag tror inte det spelar någon roll	23	30	8	29	32	22
Annat	14	13	5	7	10	8

Ungdomars förtroende för vuxna personer

För att ungdomar ska vilja och våga vara med och påverka i frågor och beslut som rör dem och samhällsutvecklingen i stort krävs att det finns *förtroende för politiker* och *vuxna* i allmänhet. Med bristande förtroende minskar intresset för att vilja och våga framföra sina åsikter, samt tron på att deras synpunkter tas på allvar.

Ungdomars förtroende för vuxna i allmänhet är lite lägre i Eksjö än riket (71 jfr 73 procent). Även om förtroendet för vuxna i allmänhet är relativt högt, finns det ändå en grupp ungdomar som har begränsat eller inget förtroende (29 jfr 27 procent).

Förtroendet för politiker i allmänhet är något högre i Eksjö än i riket (48 jfr 45 procent). Beträffande ungdomar som har bristande förtroende för politiker finns en klar koppling till att eleverna inte vill vara med och påverka för att de tror att det inte spelar någon roll.

Sammanfattning

- Ungdomarnas intresse för politik, samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder skiljer sig normalt sett inte mycket åt oavsett var i landet de är bosatta. Det allmänna samhällsengagemanget har sedan 2012 gått upp markant i Eksjö, vad gäller politik så väl som allmänna samhällsfrågor och internationella frågor.
- Ungdomarnas intresse för vad som händer i andra länder är större än för inrikesfrågor i både Eksjö kommun och i riket.
- Det politiska intresset är totalt sett inte så stort. Intresset för att vilja vara med och påverka sådant som berör dem är dock högt, så intresset för ”politik” kan vara större än vad de är medvetna om och explicit kan förstå och uttrycka.
- Fritiden och skolan är de områden som ungdomarna (utifrån citat) vill känna sig delaktiga i och ha inflytande över. Det är delar i samhället som är centrala i deras nuvarande livs- och levnadssituation.
- Graden av att känna deltagande och ha inflytande kan kopplas samman med graden av förtroende till vuxna i allmänhet och politiker över lag. Resultaten visar att ungdomar i Eksjö generellt sett har något lägre förtroende för vuxna, men något högre förtroende för politiker i allmänhet, jämfört med ungdomarna i övriga riket.

Trygghet

Trygghet är en subjektiv upplevelse hos en person. Känslan av trygghet kan handla om den egna personen, och även vara kopplad till andra. Viktigt att ta hänsyn till är att trygghet är en generell och ospecifik känsla som är svår att definiera.

Känslan av trygghet och otrygghet på fysiska platser

Ungdomarna i Eksjö upplever i jämförelse med riksgenomsnittet en lägre grad av trygghet på flertalet av samhällets fysiska platser. Dessutom har känslan av trygghet för ungdomarna i både Eksjö och riket minskat drastiskt under de senaste tre till sex åren, men lite mera för Eksjöungdomarna som tidigare känt sig i jämförelse med riket mer trygga.

Viktiga arenor är i *hemmet* och på *väg till och från skolan*. Hemmet är den fysiska plats som ska vara just trygg och erbjuda lugn och ro från omvärlden. Ungdomar i Eksjö upplever 2015 en lite lägre grad av trygghet i hemmet än riksgenomsnittet (82 jfr 85 procent 2015), men siffrorna är som nämnt betydligt lägre än vid tidigare mätningar, se tabell I:10.

Ungdomar bör också kunna känna sig trygga *på väg till och från skolan*. För Eksjös ungdomar är det 52 procent som ”alltid” känner sig trygga på väg till och från skolan, en drastisk minskning med hela 26 procentenheter från 2012, vilket är anmärkningsvärt. Men samma ökade otrygghetskänsla återfinns i riket. Motsvarande siffror för ungdomar i riket som ”alltid” känner sig trygga visar en stadig nedgång över perioden med 23 procent mellan 2009 och 2015. Tryggheten på väg till eller från skolan kan kopplas samma med känslan av trygghet *i skolan*. På frågan om hur ofta känner du dig trygg i skolan svarade 52 procent alltid, jämfört med 49 procent 2015 för riket. Det har sedan 2012 även skett en drastisk nedgång i trygghetskänsla på arenorna ”*på buss, tåg eller liknande*”, ”*på Internet*”, ”*på ungdomens hus/ fritidsgård*” och ”*på stan*”.

Tabell I:10: Trygghet på fysiska platser

E 2 – Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen? (alltid, %) ¹⁵	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
I hemmet	93	87	82	92	86	85
I mitt bostadsområde	-	-	59	-	-	56
På väg till eller från skolan	85	78	52	81	74	58
I skolan	-	-	52	-	-	49
På stan eller i centrum	56	51	33	55	45	29
På buss, tåg eller liknande	47	45	27	48	43	32
På Internet	-	47	34	-	49	43
På träningen eller annan fritidsaktivitet	-	-	64	-	-	73
På ungdomens hus, fritidsgård	69	35	26	61	63	47

¹⁵ 2015 ändrades svarsalternativen till alltid/oftast/sällan/aldrig från ja alltid/ja oftast/nej. Det kan ha påverkat lägre värden 2015. **OBS!** Svarsalternativet ”alltid” anges i trygghetsfrågorna. Läggs svarsalternativet ”oftast” till blir svarsfrekvensen betydligt högre. Det resulterar i att känslan av trygghet kan uppfattas som att nedgången inte är så drastisk, som det är nu förefaller.

Hot, våld och kränkande/orättvis behandling

Det har över tid varit relativt konstant hur ungdomarna upplevt att de utsatts för *misshandel* och *sexuellt våld/utnyttjande*. Gruppen ungdomar som blivit utsatt för *hot* och *stöld* samt *misshandel* har ökat över tid i både Eksjö och riket, se tabell I:11. Utsatthet för sexuellt våld har minskat med en procentenhet i Eksjö.¹⁶ Notera att förändringarna sker från låga nivåer.

Tabell I:11: Hot, våld och trakasserier

E 1 – Har något av det hänt dig under de senaste sex månaderna? ¹⁷	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Någon har hotat mig	8	11	16	13	9	16
Någon har stulit från mig	8	11	13	11	9	15
Jag har blivit utsatt för misshandel	2	3	4	4	3	5
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	1	3	2	3	3	3

Ungdomar som blivit utsatta för mobbning, trakasserier eller utfrysning under de senaste sex månaderna hade ökat bland ungdomarna oavsett var i landet de är bosatta. I Eksjö var det en mindre ökning med tre procentenheter jämfört med tio procentenheter för riket sedan 2012, se tabell I:12.

Tabell I:12: Ungdomars utsatthet

E 3 – Har du blivit mobbad, trakasserad eller utfrysad de senaste sex månaderna (ja, %) ¹⁸	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	14	18	21	15	14	24

Det är främst i skolan som ungdomarna upplever sig blivit hotade, trakasserade och kränkta, vilket innebär att det sker i klassrummen, på rasterna eller till och från skolan.

Andelen elever som känt sig *orättvist behandlade* har ökat med sex procentenheter i Eksjö mellan 2012 och 2015 och är nu helt jämförbart med övriga riket (36 jfr 37 procent i riket), se Appendix tabell A:5. Exakt vad orättvist behandlad innebär är oklart. Möjligen finns ett visst samband med tillit och förtroende, där endast 43 procent uppgav att ”skolan agerar om en lärare kränker en elev”, samt det relativt låga förtroendet för vuxna i allmänhet. Siffrorna för dessa variabler ska dock poängteras inte vara unika för Eksjö, utan är liknande för hela riket. Luppen tillåter inte en närmare analys av detta.

¹⁶ Eftersom antalet utsatta är lågt bör resultaten tolkas och behandlas med viss försiktighet. Mörkertalet är ofta stort i dessa avseenden, och då främst vid utsatthet av sexuellt våld/utnyttjande. Anledningen bedöms ofta vara kopplad samman med skam och skuld hos den utsatta.

¹⁷ Svartalternativen har ändrats 2015 till ja/nej/vill inte svara från att man tidigare endast fyllde i ”ja” om man råkat ut för någon incident.

¹⁸ 2015 ändrades svartalternativen till ja under en längre period/ja enstaka gånger/nej från ja/nej. Det kan ha påverkat högre värden 2015.

Den digitala sfären är också en vanlig plats för ungdomar att bli utsatta för kränkande/orättvis behandling eller övergrepp. Utsattheten sker då via Internet/mobil och följer på sätt även med ungdomarna in i den privata sfären; när ungdomarna går in och ska läsa sin e-post, läser inlägg på sociala medier, läser eller skriver sms/mms, ringer eller surfar på nätet. Utsatthet via den digitala sfären har haft en stadig om än marginell ökning över tid och antalet ungdomar som utsatts är densamma oavsett var i landet de bor.

De kategorier som kan utsätta ungdomarna för orättvis behandling är; *andra ungdomar, familj/släkt, personal inom skolan* eller *annan person*. Den övervägande delen av de som känt sig orättvist behandlade har utsatts av andra ungdomar eller av personal inom skolan.¹⁹ Tillfredsställande är att majoriteten vet vart de ska vända sig när de blivit illa behandlade eller mår dåligt. Men det finns ändå en grupp som inte vet (15 procent i Eksjö 17 procent i riket 2015). Vad det beror på och hur man ska kunna nå dessa sista är värt att titta närmare på.

Sammanfattning

- Känslan av trygghet kontra otrygghet påverkas bland annat av i vilken utsträckning ungdomar blivit eller blir utsatta för; *hot, misshandel, stöld, sexuellt våld/utnyttjande*, samt *kränkande/orättvis behandling och mobbning*. Stöld och hot visar sig vara de kategorier som ökat mest över tid i både Eksjö och riket, följd av misshandel och sexuellt våld.
- Drygt åtta av tio ungdomar känner sig alltid trygga i sina hem.
- Genomgående både i Eksjö och i riket gällande trygghet på samhällets olika fysiska platser, är att andelen ungdomar som alltid känner sig trygga minskar. Andelen som alltid känner sig trygga på samhällets olika arenor är jämförliga med riket, men andelen har minskat mer drastiskt i Eksjö jämfört med riket sedan 2012. Speciellt på arenorna *till och från skolan, buss, tåg eller liknande* samt *på Internet*.
- Ungdomar som blivit utsatta för orättvis behandling och mått dåligt av det har främst blivit det av andra ungdomar, familj/släkt eller personal inom skola. Majoriteten av ungdomarna vet vart de ska vända sig om de blivit illa behandlade eller mår dåligt.

Hälsa

Enligt MUCF är det en rad faktorer som spelar roll för en persons hälsotillstånd. Det är faktorer som självförtroende/självförtroende, levnadsvanor, sexuell läggning, ekonomisk situation, koppling till arbetsmarknaden, samt olika former av kränkningar²⁰. Ett annat hälsorelaterat område som Folkhälsomyndigheten lyfter fram är skolstress. Skolstressen har sin grund i:

- strävan att få bra betyg
- en press i mycket eget ansvar
- att ha för höga krav
- att nå skönhetsidealet som förmedlas via media och reklam
- tidsbrist

¹⁹ Andra fysiska platser ungdomar i riket blivit utsatta för orättvis behandling av personal är: inom skolan, socialtjänsten, organisation/föreningar, sjukvården, fritidsgårdar eller annan verksamhet.

²⁰ Ungdomsstyrelsen (2007).

Ungdomarnas allmänna hälsotillstånd

Ungdomarnas hälsotillstånd är relativt gott, drygt åtta av tio ungdomar både i Eksjö och i riket uppger att de har god hälsa. Vid närmare granskning visar det sig att en inte obetydlig andel haft både fysiska och psykosociala besvär så som *huvudvärk, ont i magen, stress, nedstämdhet, svårigheter att somna och sömnproblem* vid ett flertal tillfällen i veckan. Besvären kan hänga samman på ett komplext sätt och kan ha olika orsaker.²¹

Tabell I:13: Fysiska och psykosociala besvär

F 2 – Hur ofta har du haft följande besvär de senaste sex månaderna? (minst flera gånger i veckan, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Huvudvärk	18	18	11	20	18	16
Ont i magen	10	10	9	13	12	12
Känt dig stressad	25	31	33	34	32	36
Känt dig nedstämd	-	-	17	-	-	21
Svårt att somna	22	25	21	25	27	24
Sovit dåligt på natten	20	23	17	26	24	20

Känslan av stress har bland ungdomarna i Eksjö varit relativt konstant från 2012 till 2015. Ur tabell I:13 framgår även att ungdomar i Eksjö känner sig lite mindre stressade än ungdomar i övriga riket (33 jfr 36 procent i riket 2015). Samma mönster framträder för de övriga studerade besvären, att de storleksmässigt ligger några procent lägre än för övriga riket.

Träning, kostvanor, samt konsumtion av alkohol, tobak och droger

Kost, träning och alkohol är exempel på levnadsvanor som undersöks i Lupp. Innan resultaten presenteras bör något sägas om hur de kan kopplas samman med hälsotillståndet. Regelbunden träning bidrar ofta till en mer positiv bedömning av hälsotillståndet. I Eksjö tränar drygt sju av tio ungdomar, så att de är andfådda flera gånger i veckan, vilket även motsvarar riksgenomsnittet i Lupp. Relationen mellan träning, kost, alkohol och psykosociala besvär kan se ut på lite olika sätt. Att hoppa över en måltid kan leda till magont, men magont kan även leda till att en måltid hoppas över. Utebliven måltid leder till andra psykosociala besvär (huvudvärk, trötthet m.fl.). Viktigt att komma ihåg är att hälsotillståndet påverkas av en kombination av faktorer.

Bra och regelbunden kosthållning medför precis som regelbunden träning en mer positiv effekt på hälsotillståndet. Riksgenomsnittet för att hoppa över frukost har över tid varit relativt konstant. Det är lika många ungdomar i Eksjö som i riket som väljer att hoppa över frukost (27 jfr 27 procent 2015). Liknande skillnader finns för att hoppa över lunch och middag. Siffrorna för Eksjö är samma som för riket även vad gäller lunch, 18 jfr 18 procent, men högre för middag, 19 jfr 13 procent, alla siffror för 2015.

I såväl Eksjö som riket har konsumtionen av alkohol och droger minskat. Trots det är det ändå några få som röker (fem procent), snusar (fyra procent), dricker folköl (fyra procent) eller starkare alkoholhaltiga drycker (sex procent), konsumtionen är något lägre i Eksjö än riket 2015. se Appendix tabell A:6. Tre procent har någon gång använder narkotika av olika slag, se Appendix tabell A:8. Tre procent av ungdomar i Eksjö uppger att de får dricka alkohol för sina föräldrar, se Appendix tabell A:7. Det

²¹ Wågman 2011 & SOU 2006:77.

vanligaste sättet att få tag på alkohol är genom kompisar/kompisars syskon, flickvän/pojkvän/partner, eller från annan vuxen. Inte heller här har det skett någon förändring över tid.

Sammanfattning

- Åtta av tio ungdomar i Eksjö upplever sitt hälsotillstånd som gott. Även om så är fallet, finns tendenser till olika fysiska och psykosociala besvär. Det besvär som utmärker sig är ”känslan av stress”. Ungdomarnas upplevelse av stress är lite lägre jämfört med övriga riket.
- Nivån på fysiska och psykosociala besvär som; *stress, huvudvärk, ont i magen, nedstämdhet, och sömnproblem* är lite lägre bland ungdomarna i Eksjö än i övriga riket.
- Ungdomarnas kostvanor har ändrats över tid. Det är lika många ungdomar i Eksjö som i riket som väljer att hoppa över frukost och lunch. Några flera i Eksjö jämfört med riket hoppar över middag.
- Konsumtionen av alkohol och droger är låg i både Eksjö och riket. Bland de ungdomar som konsumerar alkohol är det vanligaste sätten att få tag på det genom kompisar/kompisars syskon eller genom partnern.

Arbete

Många ungdomar tar sina första steg in på arbetsmarknaden genom extra- och sommarjobb och en del som inte har planer på att läsa någon gymnasieutbildning efter grundskolans slut börjar planera för att söka jobb för att lösa sin försörjningsfråga.

Extrajobb och sommarjobb

Det är lite vanligare för ungdomar i Eksjö än i övriga riket att ha *extrajobb* och än mer vanligt att ha *sommarjobb*, se tabell I:14. Andelen extrajobb och sommarjobb har i Eksjö minskat över de senaste tre åren och samma trenden har pågått i riket och då speciellt för sommarjobb. Det vanligaste sättet för ungdomar att få sommarjobb är genom sina sociala nätverk, dvs. någon i den närmaste familjen alternativt annan släkting eller bekant.

Tabell I:14: Extra- och sommarjobb

G 1 & 2 – Arbete (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Har du något extrajobb just nu?	17	15	13	14	13	12
Hade du ett sommarjobb i somras?	30	31	25	24	21	18

Sammanfattning

- Eksjö's ungdomar etablerar sig på arbetsmarknaden genom både sommarjobb och extrajobb i höge omfattning än ungdomarna i riket.
- Bland ungdomar som sommarjobbat var det vanligaste sättet att få det genom egna sociala nätverket.

Framtid

De allra flesta ungdomarna har planer på att läsa vidare efter grundskolans slut. Intresset för att läsa en gymnasieutbildning i en annan kommun har minskat med åtta procent i Eksjö senaste tre åren men är något högre än för övriga riket (36 jfr 32 procent), se tabell I:15. Idag vill flera ungdomar stanna kvar och läsa gymnasieutbildning i kommunen. Andelen har ökat med tre procent, en andel som är avsevärt lägre än riksgenomsnittet (12 jfr 46 för riket).

Tabell I:15: Planer efter grundskolan

H 1 – Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan? ²²	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Gå en gymnasieutbildning i min kommun	13	9	12	31	36	46
Gå en gymnasieutbildning i annan kommun	45	44	36	39	39	32
Börja jobba	11	9	3	14	8	6
Vet inte	10	9	12	4	4	11
Annat	2	6	7	12	13	5

Flyttplaner

Andelen ungdomar som planerar att *flytta* från kommunen har minskat sedan 2012 i Eksjö med fyra procentenheter och minskat i riket med åtta procentenheter sedan 2015. Andelen ungdomar som ännu inte tagit ställning har över den senaste perioden ökat oberoende av var i landet ungdomarna är bosatta, tolv procent för Eksjö, se tabell I:16. Flyttplaner går att koppla samman med ungdomarnas framtida *studie- och arbetsplaner* och utgör 26 respektive 17 procent av orsakerna till att flytta från kommunen, se Appendix tabell A:10. *Fritidsintressen* utgör ytterligare 16 procent, samt att 14 procent angav att komma *närmare en stor stad* som flyttargument. Studier, arbete samt fritidsintressen är således de viktigaste skälen till att vilja flytta från kommunen. Anledningarna till flytt för både arbete och studier är betydligt lägre i Eksjö än i riket.

²² 2009 var frågeformuleringen: Om du hade alla möjligheter, vad skulle du då helst göra efter grundskolan?

Tabell I:16: Flyttplaner

H 3 – Tror du att du kommer flytta från den kommun där du bor?	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja	58	47	43	50	47	39
Nej	9	9	16	12	12	19
Vet inte/har inte tänkt på det	34	29	41	38	41	42

Sociala relationer och framtidsutsikter

Närheten till familjen/släkten, och kompisar/partner upplevs som det bästa med Eksjö kommun enligt ungdomarna. En liknande observation kan göras för riket. Ungdomarna i Eksjö värderar dessa sociala relationer lite högre än riket (familj: 51 jfr 48 procent; kompisar/partner: 51 jfr 44 procent för 2015). Eksjö är en kommun som av ungdomarna upplevs vara en kommun med relativt *bra miljö för barn att växa upp i*. För fullständig redovisning av vad som är bra med kommunen, se Appendix tabell A:11.

När det kommer till upplevelsen av valfrihet angående *framtida maka/make* är andelen samma som i riket (83 procent 2015). Trots den höga valfriheten finns det ändå en grupp ungdomar som inte får välja helt fritt. Aspekter som har betydelse i valet av maka/make/partner är: *bara om personen har samma religiösa/etniska/kulturella bakgrund som min egen familj* eller *om personen är av ett annat kön än mig*. Skillnaderna är inte särskilt tydliga i varken Eksjö eller riket över tid, se Appendix tabell A:12.

Ungdomarna i Eksjö ser stort sett lika positivt på framtiden som ungdomar i riket (90 jfr med 93 procent).

Sammanfattning

- Drygt nio av tio ungdomar i Eksjö ser positivt på framtiden.
- Det är fler ungdomar som vill läsa vidare efter grundskolan i en annan kommun än i Eksjö. Därpå följer att en något större andel än riksgenomsnittet tror de kommer flytta ifrån kommunen.
- Arbete, studier, fritidsintressen samt att komma närmare en stor stad är de vanligaste orsakerna till flytt från kommunen.
- Enligt ungdomarna är det bästa med kommunen närheten till familj och släkt, kompisar eller flickvän/pojkvän/partner, men även att det är en bra miljö för barn att växa upp i.

Resultatredovisning del II: Gymnasieelever i årskurs 2

Ungdomar i årskurs 2

Del II börjar med en kort presentation av ungdomarna i Åk 2s uppfattning om sin levnadssituation. Avsnittet är indelat enligt de sju fokuserade områden från Lupp-enkäten; Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete samt Framtid.

Ungdomarnas *upplevelse av sin levnadssituation* har förbättrats ur samtliga jämförbara aspekter över tid, dvs. *skolan, kompisar, fritiden, familjen, ekonomi och livet som helhet*. Nästan nio av tio ungdomar i Eksjö upplever sig 2015 vara nöjda med sin livssituation som helhet, se tabell AII:2. Resultatet ligger lite över riksgenomsnittet på alla studerade områden, mellan en till sex procent.

Fritid

Drygt nio av tio ungdomar är nöjda med sin fritid (fem procent över riksgenomsnittet), se Appendix, tabell AII:2 och drygt sex av tio ungdomar anser att det finns mycket att göra på fritiden, där Eksjö ligger en procent över riksgenomsnittet 2015, se Appendix, tabell AII:1.

Möjligheter till fritidsaktivitet

Majoriteten av ungdomarna svarade att de generellt hade mycket att göra på fritiden. Lite mindre än två tredjedelar (58 procent) anser att det finns saker att göra på fritiden, men att mycket av det som erbjuds inte intresserar dem, se tabell AII:3. Det är inte helt oväntat att de ungdomar som anser att det finns lite eller inget att göra på fritiden är desamma som anser att de inte är intresserade av de fritidsaktiviteter som erbjuds.

På frågan om vilka *fritidsaktiviteter* eller *ställen ungdomarna träffas*, var vissa aktiviteter återkommande. Trots att de har mycket att göra upplever ungdomarna att det saknas en del aktiviteter. Önskan om fler sporthallar, parker och ridhus är några saker som framfördes av ungdomarna. På temat fritidsaktiviteter, idrott/träning uppgav ungdomarna sig sakna:

”Basket evenemang... BMX/Skateboard... bra sporter, kampsporter, aktivitetshus... danskurser... Parkour... mötesplatser.”

Mötesplatser och kollektivtrafiken är ett annat tema som är återkommande. Likheten med riket är påfallande:

”Discon, ställen att vara på, Cafeer.”

”Ett fräscht ställe man kan hänga på, där man kan typ fika och kanske hyra lokalen för evenemang.”

”Jag bor på landet i ett samhälle som Eksjö kommun inte bryr sig speciellt mycket om pga. att det ligger nära kommungränsen till Vetlanda. Vi har bland annat trots att jag skickat in som förslag inte fått igenom att ha till exempel en fullt fungerande fotbollsplan. Vi får heller inga busshållplatser hit så man kan knappt ta sig någonstans utan att behöva åka en mil och det gäller även skolskjutsen.”

Att kunna *ta sig till fritidsaktiviteterna* upplevs som lika lätt/svårt i Eksjö som i riket (43 jfr 43 procent, 2015), se tabell AII:3. *Kostnaden för aktiviteter* upplevs som ett mindre problem bland ungdomarna i Eksjö (34 procent jfr 47 procent för riket, 2015). Stöttestenen för Eksjöns ungdomar är att de aktiviteter som finns inte är de som ungdomarna efterfrågar (58 procent i Eksjö, 64 procent i riket, 2015).

Aktivitetens mått i enkäten tar endast hänsyn till vilken frekvens (dag, vecka, månad etc.) fritidsaktiviteten utförs, men inte till hur mycket tid (antal minuter och timmar) respektive fritidsaktivitet tar i anspråk. Därmed är det svårt att fördjupa bilden om ungdomarnas fritid är i balans eller inte.

Regelbunden *veckovis träning* och idrottande är den vanligaste förekommande fritidsaktiviteten i både Eksjö och riket (87 respektive 74 procent 2015). Att vara ute i naturen är den näst vanligaste veckovisa aktivitet på fritiden bland ungdomar i Eksjö. (58 procent i Eksjö och 47 procent i riket). Det är relativt stora skillnader mellan hur ungdomarna i Eksjö och riket fördelar sin tid mellan olika aktiviteter. Detaljer finns i tabell II:1 nedan.

Tabell II:1: Deltagandegrad

B 3 – Hur ofta gör du följande på din fritid? ²³	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Tränar/idrottar (veckovis)	-	-	87	56	-	74
Foto/film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr (veckovis)	-	-	20	11	-	24
Spelar TV-spel, onlinespel eller dataspel (veckovis)	45	-	44	50	-	50
Läser böcker, tidningar, artiklar, bloggar (veckovis)	-	-	51	45	-	57
Besöker bibliotek (månadsvis)	20	40	44	17	18	28
Är ute i naturen (veckovis)	56	-	58	37	-	47
Går på ungdomens hus, fritidsgård (veckovis)	8	5	5	7	5	6
Går på konsert (årsvis)	68	-	77	65	-	59
Går på teater, musikal eller dansuppvisning (årsvis)	58	-	62	49	59	42
Går på museum eller utställning (årsvis)	43	-	51	39	-	48
Går på match eller annat idrotsevenemang (veckovis)	8	12	23	11	11	19

Arena för fritidsaktiviteter och medlemskap

Var ungdomar träffar varandra på fritiden är ett av områden som studeras i undersökningen. Det absolut vanligaste stället är *hemma hos varandra* oavsett var i landet de är bosatta, se tabell II:2. En nyhet för enkäten 2015 är att *sociala medier* ingår. Dessa virtuella mötesplatser är inte nödvändigtvis substitut till traditionella mötesplatser som *ungdomens hus/fritidsgårdar* eller *idrotts-/sporthallhallar*, utan de fungerar som komplement till varandra. Troligen leder det istället till att ungdomarna kan dela sina upplevelser och intressen med fler i sin omgivning mer oberoende av både tids- och rumsdimensionen samt skapa nya vidare sociala nätverk.

Ungdomarna i Eksjö umgås stort sätt på samma ställen i samma utsträckning som ungdomar i riket. En skillnad är att Eksjöungdomarna umgås mer i *idrottshallar* (39 procent jfr 26 procent för riket) och *hemma hos varandra* (93 procent jfr 83 procent) samt lite mer på *Café* (28 procent jfr 20 procent),

²³ Fritidsaktiviteterna har reviderats både 2009 och 2012. Vissa har slagits ihop, förändrats eller tagits bort, vilket försvårar jämförelsen över tid. Observera även att deltagandefrekvensen skiljer sig mellan fritidsaktiviteter. Vissa fritidsaktiviteter (idrotta och spela TV-spel) har en hög andel ”flera gånger i veckan”.

men mindre i *köpcentrum* (8 procent jfr 14 procent för riket) och *utomhus* (26 procent jfr 31 procent). För övrigt är skillnaderna mot riket relativt små.

Tabell II:2: Mötesplatser och vänskap

B 4 – När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då vara? ²⁴	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Hemma hos varandra	86	87	93	85	79	83
På sociala medier	-	-	38	-	-	35
På ungdomens hus, fritidsgård	7	5	3	2	4	4
I en föreningslokal	2	2	4	2	1	2
I en idrottshall/sporthall	29	22	39	28	18	26
På ett café	11	14	28	11	14	20
I galleria eller på köpcentrum	-	1	8	-	6	14
I centrum/på stan	-	21	22	-	5	30
Utomhus	25	21	26	19	20	31
Någon annanstans	3	4	4	2	4	8

Inom föreningslivet erbjuds ofta mer än bara aktiviteter av olika karaktär. Det ger ökad möjlighet till insikt och kunskap om sig själv, sociala relationer och samhället. Deltagandefrekvensen inom *föreningslivet* är avsevärt mycket högre i Eksjö än i riket (70 jfr 54 procent 2015), se Appendix AII:4.

Sammanfattning

- Drygt nio av tio ungdomar i Eksjö är nöjda med sin fritid.
- Ett bredare urval av fritidsaktiviteter och anläggningar samt mötesplatser efterfrågas.
- Regelbunden veckovis träning och idrottande är den vanligaste förekommande fritidsaktiviteten, som Eksjö ungdomar ägnar sig åt i högre utsträckning än ungdomar i övriga riket.
- Sju av tio ungdomar i Eksjö är medlemmar i en förening.
- Trots vissa skillnader är umgängesmönstren i Eksjö och riket likartade. Viktiga arenor är; *hemma hos varandra, i idrottshallar, på sociala medier, på café och utomhus.*

Skola

Det är naturligtvis viktigt att ungdomarna upplever skolgången som bra och trivsam samt att de sociala relationerna fungerar. Möjlighet till inflytande och delaktighet i de olika verksamheterna som sker i skolan är viktigt för att ungdomarna ska trivas i skolan.

²⁴ 2015 förändras svarsmöjligheterna till att kunna fylla i max tre alternativ istället för två. Det innebär per definition att procentsatserna blir högre 2015.

Trivsel, sociala relationer och bemötande

Skolorna i Eksjö bör enligt Skolverket och skollagen ha en likabehandlingsplan som berör områdena undervisning, förhållningssätt, bemötande, regler och rutiner. Planen innebär att skolorna aktivt ska motverka kränkande behandling och tendenser till trakasserier i skolorna. Skolornas alla verksamheter ska genomsyras av likabehandlingsplanen, när det gäller bemötande, förhållningssätt, undervisning, samt vid skapande av regler och rutiner. All personal berörs av planen och ska aktivt arbeta utifrån den. En indikator på hur väl planen fungerar är hur ungdomarna besvarat enkäten gällande skolgång, trivsel, sociala relationer och bemötande.

Tabell II:3: Trivsel, bemötande och sociala relationer

C 2 – Hur tycker du att följande påståenden stämmer in på hur det är i din skola? (stämmer helt/stämmer till stor del, %) ²⁵	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Jag trivs med stämningen i min skola	88	84	87	-	80	82
Mobbning förekommer i min skola	-	-	6	-	-	9
Rasism förekommer i min skola	-	-	12	-	-	12
Sexuella trakasserier förekommer i min skola	-	-	6	-	-	7
Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev	57	36	40	-	30	42
Elever och lärare bemöter varandra med respekt	79	69	77	-	70	75
Min skola agerar om en lärare kränker en elev	51	34	37	-	32	44
Våld förekommer i min skola	-	-	16	-	4	7
Mina lärare behandlar killar och tjejer lika	-	-	62	-	-	66
Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över i skolan	50	42	52	-	-	51
Personalen lyssnar på vad elevrådet säger och tar dem på allvar	60	37	59	-	34	48
Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd/eleveråd	47	44	-	-	44	-

Lite mindre än nio av tio ungdomar anser att det är *god stämning i skolan*, ett resultat som är högre än rikets, se tabell II:3. Tolv procent anser att det förekommer *rasism*, vilket är samma som riksgenomsnittet. Sex procent anger att *mobbing* förekommer, vilket är lite över riskmedelsnittet och 16 procent uppger att våld förekommer i skolan vilket är mer än dubbelt så högt som riksgenomsnittet. Drygt en tredjedel (37 procent jfr 44 procent i riket) av eleverna håller med om påståendet att *skolan agerar om en lärare kränker en elev* och 40 procent (42 procent i riket) anser att *skolan agerar om en elev mobbar en annan elev*. Nära två tredjedelar anser att *killar och tjejer blir lika behandlade av lärare*. I Eksjö är det en lite högre andel elever än i riket som anser att lärare och elever bemöter varandra med respekt (77 procent jfr 75 i riket). Skillnaderna på de övriga studerade trivselsområdena är mot riket relativt små. De elever som uppfattar stämningen som god i skolan är också i stor utsträckning elever som anser att skolan agerar vid såväl mobbing som kränkande behandling.

Vad gäller elevernas upplevelse av trivsel, bemötande och sociala relationer i skolan, så har de ökat på alla jämförbara punkter sedan förra mätningen 2012.

²⁵ 2012 och 2015 innehåller frågorna svarsalternativet ”vet ej”. Det påverkar svarsfördelningen varpå jämförelsen med 2009 är borttagen. Frågorna om mobbing, rasism, sexuella trakasserier och våld är omformulerade 2015, vilket försvårar jämförelsen över tid. Ett stort antal elever (25-40%) har svårt att besvara ett flertal påståenden, exempelvis om elevinflytande och förekomsten av mobbing, rasism, sexuella trakasserier och våld.

Miljö och upplevelser

Eleverna upplever en förbättrad skolmiljö vad gäller samtliga åtta jämförbara aspekter sedan förra Luppundersökningen: i synnerhet *skolmiljön*, *skolbiblioteket*, *skolmaten*, *möjlighet till extra hjälp/stöd av lärarna* samt *elevhälsan*, som samtliga har förbättrats med mellan åtta och trettiofyra procentenheter sedan förra mätningen, se tabell II:4 nedan. Detta är stora och viktiga förbättringar där skolmiljön och undervisningen naturligtvis är centrala funktioner för ungdomarnas studier och att möjligheten till extra stöd/hjälp från lärarna finns vid behov stärker ungdomarnas trygghet och förutsättningarna för att uppnå uppsatta kunskapsmål.

Eksjö faller alltså mycket väl ut i jämförelse med sig själv över tiden och även över riksgenomsnittet förutom för lärarna, undervisningen och möjligheter att få extra stöd, där riket har gjort ännu större framsteg med förbättrade siffror sedan 2012.

Tabell II:4: Skolmiljö

C 3 – Vad tycker du om...? (mycket bra/ganska bra, %) ²⁶	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Skolmiljön	87	74	89	74	68	87
Skolbiblioteket	66	75	91	66	61	82
Skolmaten	42	30	64	35	38	58
Undervisningen	-	79	89	62	75	91
Möjligheten att få extra hjälp/stöd av lärarna om du behöver det	66	52	73	64	62	84
Elevhälsan	-	55	88	-	53	86
Tillgången till datorer	-	93	92	-	75	90
Lärarna	-	77	85	-	76	90

Inflytande och delaktighet i skolan

För att skolungdomarna ska kunna vara med och påverka, ha inflytande och känna delaktighet i skolan måste de först vara medvetna om sina möjligheter och rättigheter. Nästa steg i processen är att veta inom vilka områden de kan påverka och vilka forum som är tillgängliga till inflytande och delaktighet. För att inflytande och delaktighet sedan ska fungera måste skolans personal i sin tur respektera de forum som finns och uppmuntra skolungdomarna till delaktighet.²⁷

Vad gäller diskrepansen mellan vilket inflytande eleverna *vill* ha och faktiskt upplever att de *får* i skolan, finns intressanta detaljer att studera i tabell II:5. Resultatet visar att andelen som vill påverka olika faktorer ligger klart lägre 2015 jämfört med förra mätningen för Eksjöns elever medan nivån är betydligt mer konstant för riket, om än med nån procentenhet neråt även där. Desamma gäller vad eleverna upplever sig få påverka som också minskat sedan förra mätningen. Skillnaderna mellan vad eleverna vill och vad de faktiskt får är som störst (runt 50- 60 procent) för *vad de får lära sig*, *läxorna*, *schemat* och *skolmaten*. Generellt har upplevelsen av påverkan minskat för allt förutom för *proven*. Med andra ord har elevernas totala påverkan och delaktighet i skolan gått ner de senaste tre åren.

²⁶ 2015 togs svarsalternativet ”varken bra eller dåligt” bort. Det innebär generellt sett högre procentsatser 2015.

²⁷ Wågman 2011.

Tabell II:5: Delaktighet i skolan

C 4 – Hur mycket vill/får du som elev vara med och bestämma om följande (väldigt mycket/ganska mycket, %)		EKSJÖ			RIKET		
		2009	2012	2015	2009	2012	2015
Vad jag får lära mig	VILL	79	81	75	80	78	73
	FÅR	37	49	28	42	36	35
Hur vi ska arbeta	VILL	86	87	88	47	83	83
	FÅR	47	68	56	55	53	53
Läxorna	VILL	75	81	82	77	78	76
	FÅR	31	41	23	34	32	32
Proven	VILL	77	81	86	79	79	75
	FÅR	30	53	41	40	39	37
Schemat	VILL	80	75	78	77	76	73
	FÅR	31	14	15	21	20	22
Maten	VILL	75	79	71	75	75	73
	FÅR	18	16	17	16	17	20
Skolans regler	VILL	65	59	56	58	58	53
	FÅR	36	17	16	20	21	25
Skolmiljön inne	VILL	68	66	61	71	67	63
	FÅR	32	29	22	32	27	30
Skolmiljön ute	VILL	50	54	49	49	53	51
	FÅR	28	26	20	20	21	25

Sammanfattning

- Den generella trivseln i skolan upplevs som hög i Eksjö där i underkant av nio av tio elever både är nöjda med skolmiljön samt med stämningen i skolan.
- Mellan sex till sexton procent uppger att mobbning, rasism, sexuella trakasserier och våld förekommer.
- Uppfattningen att skolan agerar om en lärare kränker en elev är relativt låg i både Eksjö såväl som i riket.
- Eksjö faller mycket väl ut i jämförelse med sig över tid och ungdomar är mer tillfreds med sin skolgång än ungdomar i riket förutom för; *lärarna, undervisningen* och *möjligheter till att få extra stöd*.
- Ungdomar i Eksjö och riket *vill* generellt sett gärna vara med och påverka och ha inflytande, betydligt mer än vad de upplever att de *får*. I Eksjö har skillnaden mellan vad eleverna *vill* och vad de *får* trendmässigt minskat de senaste tre åren för både vad de vill och vad de upplever att de får, på alla punkter förutom för proven.

Politik och samhälle

Målsättningen i demokratiska samhällen är att alla människor ska känna delaktighet och ha möjligheter till inflytande inom områden som berör dem.

Intresse på nationell och internationell nivå

Intresset för *vad som händer i andra länder* är större än intresset för *samhällsfrågor i allmänhet* och har så varit över tid. Luppstudien 2015 visar på ett ökat intresse för politikerrelaterade frågor, oavsett var i

landet de är bosatta och även ett ökat intresse på riksnivå för samhällsfrågor i allmänhet, en tendens som även återfinns i Eksjö.

Intresset för *politik* bland Eksjö kommuns ungdomar har ökat med kraftiga 18 procentenheter mellan 2012 och 2015 och ligger tolv procentenheter över intresset hos ungdomarna i övriga riket. Desamma gäller intresset för *allmänna samhällsfrågor* som ökat med tjugo procentenheter upp till 63 procent (jfr med en rikeshöjning på sju procentenheter upp till 51 procent 2015). Och intresset för *internationella händelser* har ökat för Eksjö med hela 21 procentenheter för nu att uppgå till 79 procent (jfr 62 procent för riket), se tabell II:6.

Tabell II:6: Intresse för politik och samhällsfrågor

D 1 – Hur intresserad är du av...? (mycket/ganska intresserad, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Politik	28	32	50	24	30	38
Samhällsfrågor i allmänhet	45	43	63	44	44	51
Vad som händer i andra länder	58	58	79	56	53	62

Inflytande och delaktighet – förutsättningar och villkor

Fem av tio är intresserade av politik som framgick i tabell II:6. Intresset för politik hänger nära samman med uppfattningen av att kunna vara med och påverka utvecklingen i ett demokratiskt samhälle. I Eksjö anser 24 procent att de kan vara med och påverka, jfr respektive 21 procent i riket 2015, se tabell II:7. Det förefaller dock som att intresset bland ungdomarna till att vilja vara med och påverka är lite större (se tabell II:8) än vad som framkom av det politiska intresset i tabell II:6. En orsak till denna skillnad kan vara ovana och bristande insyn i och förståelse kring politikens organisation och funktionssätt. Upplevelsen av möjligheter till inflytande har succesivt ökat både i riket och bland ungdomar i Eksjö.

Tabell II:7: Möjligheter till inflytande

D 3 – Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen? (mycket/ganska stora, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	11	19	24	11	16	21

Det är positivt att ungdomarna uppfattar att deras *möjligheter till inflytande* har ökat över tid och det är intressant att gruppen ungdomar som vill vara med och påverka har ökat så mycket mera i Eksjö jämfört med riket (plus 27 jfr 8 procentenheter 2015). Eksjö ligger således även högre än övriga riket totalt sett (56 jfr 50 procent, se tabell II:8).

Tabell II:8: Viljan att påverka

D 4 – Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	38	29	56	41	42	50

När ungdomarna fritt fick ange vad de skulle vilja påverka är sport-/mötesplatser, kollektivtrafiken och skola/skolmat mest framträdande:

”Hur vi bemöter folk med annat ursprung och att vi ska bli mindre främlingsfientliga.”

”Att det går stadsbussar på vintern för oss som bor i utkanten av Eksjö.”

”Bättre skolmat: bättre potatis, och att man får ta nudlar till maten som alternativ.”

”Det handlar mest om skolan och lärarna i så fall vad jag kan komma på just nu.”

”Jag vill värna om småorterna i kommunen så inte allt bara ska handla om Eksjö. Det är som att vi i de mindre orterna inte har någon talan och det känns dåligt.”

I enlighet med ovanstående resultat är andelen ungdomar som *inte är tillräckligt intresserade* av att påverka betydligt färre i Eksjö än riket (30 jfr 59 procent 2015). Mönstret är liknande för grupperna som upplever sig *kunna för lite om hur de ska agera* och som *inte tror det spelar någon roll* om de är med och påverkar i frågor som berör dem samt de som anser sig *inte ha tid*. I samtliga fall sker betydande minskningar mellan 2012 och 2015 vilket antyder att ungdomarna i Eksjö blivit betydligt mer engagerade än tidigare till att vilja vara med och påverka (tabell II:9).

Tabell II:9: Anledningar till att *inte* påverka

D 4d – Av vilka anledningar vill du inte vara med och påverka?	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Jag kan för lite om hur jag ska göra	32	28	8	32	28	29
Jag är inte tillräckligt intresserad	48	58	30	31	56	59
Jag har inte tid	27	37	12	27	27	29
Jag tror inte det spelar någon roll	37	26	13	30	32	27
Annat	6	15	3	9	8	6

Ungdomars förtroende för vuxna personer

Ungdomars *förtroende för vuxna* är i Eksjö lite högre än för riket (76 jfr 73 procent). Även om förtroendet för vuxna i allmänhet är relativt högt, finns det ändå en grupp ungdomar som har begränsat eller inget förtroende (24 jfr 27 procent, 2015).

Förtroende för *politiker* är högre i Eksjö än i riket (40 jfr 34 procent, 2015) vilket inte är ett speciellt förvånande resultat med tanke på det relativt höga intresset för politik bland ungdomarna i Eksjö.

Sammanfattning

- Ungdomarnas intresse för samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder har ökat i såväl Eksjö som riket.
- Hälften av Eksjöns ungdomar uppger att de är intresserade av politik, vilket jämförelsevis är en stor andel.
- Det finns en utbredd känsla bland ungdomarna i riket av att inte kunna vara med och påverka speciellt mycket. Denna känsla är betydligt mindre i Eksjö, endast hälften så stark.
- Ungdomar i Eksjö har ett normalt förtroende för vuxna sett ur ett riksperspektiv.
- Förtroendet för politiker är högre bland ungdomarna i Eksjö än förtroendet i övriga riket.

Trygghet

Trygghet är en känsla som kan vara svår att definiera eftersom upplevelsen av trygghet ofta är ospecifik och subjektiv. Tryggheten kan handla om den egna personen, oro för andra personer i sin omgivning samt oro för fysiska platser i samhället.

Känslan av trygghet och otrygghet på fysiska platser

Upplevelsen av trygghet är hög på samtliga av samhällets fysiska platser som är jämförbara över tid, i synnerhet i hemmet och på väg till och från skolan. Känslan av trygghet har stadigt minskat över tid oavsett var i landet ungdomarna bor. I Eksjö har känslan av trygghet under de sex senaste åren gått ner ungefär lika mycket som för övriga riket, dvs. ungefär tjugo procent.

Hemmet är den fysiska plats i en människas liv som ska erbjuda lugn och ro. Ungdomar i Eksjö upplever samma grad av trygghet i hemmet som riket (86 jfr 86 procent 2015), se tabell II:10. Trots att gruppen ungdomar som upplever hemmet som den tryggaste platsen är hög, är det ändå en grupp som upplever det som mindre tryggt i både Eksjö och riket (14 procent 2015).

I skolan och på väg till och från skolan är ytterligare platser där ungdomar bör kunna känna sig trygga. Trygghetskänslan på väg till och från skolan har minskat över tid. Minskningen var på tolv procentenheter mellan 2012 och 2015 i Eksjö medan den var 17 procent för riket. Tryggheten på väg till eller från skolan kan kopplas samma med känslan av trygghet *i skolan*. I Eksjö upplever ungdomarna ungefär samma grad av trygghet i skolan som övriga riket (63 procent 2015), vilket analogt innebär att ungefär var tredje Eksjöelev känner sig mindre trygg i skolan. Upplevelsen av trygghet i hemmet, till och från skolan samt i skolan kan sättas i relation till om ungdomarna blivit utsatta för våld, hot och trakasserier i det egna hemmet eller skolan. Som framgår av tabell II:10 nedan gäller liknande nedåtgående värden för de resterande fysiska platser som studien undersöker både i Eksjö och riket, dvs. på *stan* (minus nio jfr sexton procentenheter), på *buss, tåg eller liknande* (minus tolv jfr sexton procentenheter), på *Internet* (minus tio jfr nio procentenheter), på *ungdomens hus/fritidsgård* (minus 16 jfr 12 procentenheter).

Tabell II:10: Trygghet på fysiska platser

E 2 – Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen? (alltid, %) ²⁸	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
I hemmet	96	88	86	92	87	86
I mitt bostadsområde	-	-	72	-	-	63
På väg till eller från skolan	92	83	71	85	79	62
I skolan	-	-	63	-	-	64
På stan eller i centrum	60	48	39	57	47	31
På buss, tåg eller liknande	58	50	38	54	49	33
På Internet	-	56	46	-	54	45
På träningen eller annan fritidsaktivitet	-	-	69	-	-	59
På ungdomens hus, fritidsgård	80	33	17	70	34	22

Hot, våld och kränkande/orättvis behandling

Omfattningen av ungdomarnas upplevelse av att ha utsatts för *hot, stöld, misshandel* och *sexuellt våld/utnyttjande*, samt *kränkande/orättvis behandling* och *mobbning* har på riksbasis ökat med nån procentenhet under senaste tre års period. Mellan 2012 och 2015 har emellertid stöld mer än fördubblats i Eksjö. (från åtta till sjutton procentenheter). Hot har ökat med två procentenheter från nio till elva. Misshandel ökat med en procentenhet samt sexuellt utnyttjande tredubblats (från en till tre procentenheter)²⁹.

Tabell II:11: Hot, våld och trakasserier

E 1 – Har något av det hänt dig under de senaste sex månaderna? ³⁰	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Någon har hotat mig	12	9	11	12	10	15
Någon har stulit från mig	12	8	17	11	10	14
Jag har blivit utsatt för misshandel	5	3	4	5	3	4
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	1	1	3	3	3	3

Ungdomar som blivit utsatta för mobbning, trakasserier eller utfrysning under de senaste sex månaderna hade ökat bland ungdomarna oavsett var i landet de är bosatta. I Eksjö var det en ökning med fyra procentenheter, medan ökningen i riket var betydligt högre, en dryg fördubbling, från åtta till sjutton procentenheter, se tabell II:12. Detta är en ganska oroande utveckling och en tendens som bör uppmärksammas.

²⁸ 2015 ändrades svarsalternativen till alltid/oftast/sällan/aldrig från ja alltid/oftast/nej. Det kan ha påverkat lägre värden 2015. **OBS!** Svarsalternativet ”alltid” anges i trygghetsfrågorna. Läggs svarsalternativet ”oftast” till blir svarsfrekvensen betydligt högre. Det resulterar i att känslan av trygghet kan uppfattas som att nedgången inte är så drastisk, som det är nu förefaller.

²⁹ Eftersom antalet utsatta är lågt bör resultaten tolkas och behandlas med viss försiktighet. Mörkertalet är ofta stort i dessa avseenden, och då främst vid utsatthet av sexuellt våld/utnyttjande. Anledningen bedöms ofta vara kopplad samman med skam och skuld hos den utsatta.

³⁰ Svarsalternativen har ändrats 2015 till ja/nej/vill inte svara från att man tidigare endast fyllde i ”ja” om man råkat ut för någon incident.

Tabell II:12: Utsatthet

E 3 – Har du blivit mobbad, trakasserad eller utfrys de senaste sex månaderna (ja, %) ³¹	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	8	8	12	8	8	17

Av de ungdomar som upplever att de blivit hotade, trakasserade och kränkta sker det främst i skolan, vilket innebär att det sker i klassrummen eller på rasterna, samt på väg till och från skolan. Ungdomarnas utsatthet är lägre i Eksjö jämfört med riket (12 jfr 17 procent).

Den näst vanligaste plats som ungdomar blir utsatta för kränkande/orättvis behandling eller övergrepp är den digitala sfären. Utsattheten sker då via Internet/mobil och följer på sätt även med ungdomarna in i den privata sfären; när ungdomarna går in och ska läsa sin e-post, läser inlägg på sociala medier, läser eller skriver sms/mms, ringer eller surfar på nätet. Utsatthet via den digitala sfären har haft en ökning mellan 2012 och 2015. Andelen ungdomar som utsatts är densamma oavsett var i landet de bor.

Ungdomar som blivit *orättvist behandlade* och mått dåligt av det har över tid ökat i Eksjö (plus femton procentenheter senaste Lupp perioden). Även i riket har det skett en ökning (plus fyra procentenheter sedan 2012), se Appendix tabell AII:5.

Ungdomar som utsatts för orättvis behandling och mått dåligt av det blev utsatta främst av *andra ungdomar, familj/släkt, personal inom skolan eller annan person*. I Eksjö var det betydligt färre som blev utsatta av andra ungdomar än i riket (18 jfr 51 procent 2015). Vad gäller ungdomar som blivit utsatta av familj/släkt är det betydligt färre i Eksjö jämfört med riket (10 jfr 27 procent 2015). Arton procent kände sig orättvist behandlad av personal inom skolan³². Tillfredsställelse är att majoriteten vet vart de ska vända sig när de blivit illa behandlade eller mår dåligt. Det finns ändå en grupp som inte vet (15 procent i Eksjö och 18 procent i riket 2015). Vad det beror på och hur man ska kunna nå dessa sista är värt att titta närmare på.

Sammanfattning

- Nästan nio av tio ungdomar i Eksjö känner sig alltid trygga i sina egna hem, med en marginell nedgång sedan förra mätningen.
- Känslan av trygghet på väg till och från skolan har minskat betydligt under senaste tre åren.
- Knappt två tredjedelar av eleverna känner sig trygga i skolan, en andel som i stort motsvarar riksgenomsnittet.
- Stöld har ökat drastiskt i Eksjö och har mer än fördubblats under de senaste tre åren för nu att ligga över riksgenomsnittet. Hot har ökat något, men ligger fortfarande under riksgenomsnittet. Misshandel och sexuella trakasserier ligger 2015 precis på rikets medelvärde.
- Ungdomar som blivit utsatta för orättvis behandling och mått dåligt av det har främst blivit det av andra ungdomar, familj/släkt eller personal inom skola. Majoriteten av ungdomarna vet vart de ska vända sig om de blivit illa behandlade eller mår dåligt, men en mindre andel har inte kunskap om detta.

³¹ 2015 ändrades svarsalternativen till ja under en längre period/ja enstaka gånger/nej från ja/nej. Det kan ha påverkat högre värden 2015.

³² Andra fysiska platser ungdomar i riket blivit utsatta för orättvis behandling av personal är: socialtjänsten, organisation/föreningar, sjukvården, fritidsgårdar eller annan verksamhet.

Hälsa

Hälsa är ett komplext fenomen som ofta är sammankopplat med flera olika beståndsdelar i en persons liv. Enligt MUCF är det en rad faktorer som spelar roll för en persons hälsotillstånd. Det är faktorer som självförtroende/självförtroende, levnadsvanor, sexuell läggning, ekonomisk situation, koppling till arbetsmarknaden, samt olika former av kränkningar.³³ Ett annat område som Folkhälsomyndigheten lyfter fram är skolstress. Skolstressen har sin grund i:

- strävan att få bra betyg
- en press i mycket eget ansvar
- att ha för höga krav
- att nå skönhetsidealet som förmedlas via media och reklam
- tidsbrist³⁴

Ungdomarnas allmänna hälsotillstånd

Knappt tre fjärdedelar av ungdomarna i Eksjö uppger att de har mycket god eller förhållandevis god hälsa. Nitton procent har varken bra eller dålig hälsa och elva procent har ganska dålig eller mycket dålig hälsa.

Tabell II:13: Fysiska och psykosociala besvär

F 2 – Hur ofta har du haft följande besvär de senaste sex månaderna? (minst flera gånger i veckan, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Huvudvärk	21	18	13	20	20	18
Ont i magen	14	12	11	11	14	14
Känt dig stressad	31	35	45	27	41	45
Känt dig nedstämd	-	-	26	-	-	26
Svårt att somna	17	25	23	17	30	28
Sovit dåligt på natten	21	23	19	21	29	26

Vad gäller psykosociala besvär är stress den enskilda faktor som tycks öka mest och med en klar trend. Även i Eksjö har andelen ungdomar som känner av stress ökat, mer än i riket (tio jfr fyra procent sedan 2012), och ligger vid 2015 på samma nivå som riksgenomsnittet (45 jfr 45 procent 2015). Ur tabell II:13 framgår att ungdomar i Eksjö förövrigt känner samma grad av nedstämdhet, har *lättare för att somna* och *sover bättre på natten* och har något mindre *ont i magen* och *huvudverk* än ungdomar i övriga riket, även om skillnaderna mellan Eksjö och riket är relativt små.

Träning, kostvanor, samt konsumtion av alkohol, tobak och droger

Kost, träning och alkohol är exempel på levnadsvanor som undersöks i Lupp. Innan resultaten presenteras bör något sägas om hur de kan kopplas samman med hälsotillståndet. Regelbunden träning bidrar ofta till en mer positiv bedömning av hälsotillståndet. I Eksjö tränar sju av tio ungdomar, så att

³³ Ungdomsstyrelsen, 2007.

³⁴ Folkhälsomyndigheten 2016; SOU 2006:77.

de är andfädda flera gånger i veckan, vilket med råga överstiger riksgenomsnittet i Lupp (59 procent i riket).

Relationen mellan träning, kost, alkohol och psykosociala besvär kan se ut på lite olika sätt. Att hoppa över en måltid kan leda till magont, men magont kan även leda till att en måltid hoppas över. Utebliven måltid leder till andra psykosociala besvär (huvudvärk, trötthet m.fl.). Viktigt att komma ihåg är att hälsotillståndet påverkas av en kombination av faktorer. Bra och regelbunden kosthållning medför, precis som regelbunden träning, en mer positiv bedömning av hälsotillståndet. Riksgenomsnittet för att hoppa över frukost har över tid varit relativt konstant kring 33-34 procent. Det är en mindre andel av Eksjö's ungdomar som väljer att hoppa över frukost (27 procent jfr 33 procent i riket) jämfört med riket. Lunch (24 jfr 13 procent i riket) och middag (20 jfr 10 procent) är det dubbelt så många som hoppar över än i riket.

Konsumtionen av alkohol, tobak och droger har över tid minskat både i Eksjö och riket. Trots det är det ändå några få som röker, snusar, dricker folköl eller starkare alkoholhaltiga drycker, samt använder narkotika av olika slag. Konsumtionen av *alkohol* är liknande i Eksjö jämfört med riket 2015 medan det är en något större andel som *röker* och *snusar*, se tabell AII:6. Cirka 33 procent av Eksjö's gymnasieungdomar uppger att de får dricka alkohol för sina föräldrar. De vanligaste sätten att få tag på alkohol är genom kompisar/kompisars syskon, flickvän/pojkvän/partner, eller från annan vuxen. Inte heller här har det skett någon förändring över tid. Användningen av *narkotika* har gått ner med kraftigt tolv procentenheter över de senaste tre åren med sju procent av ungdomarna 2015 som har provat narkotika minst en gång, vilket är fyra procent lägre än siffrorna för riket, se tabell AII:8.

Sammanfattning

- Drygt tre fjärdedelar av ungdomarna upplever sitt hälsotillstånd som gott. Även om så är fallet, finns tendenser till olika psykosociala besvär. Det besvär som utmärker sig är ”känslan av stress”. Upplevelsen av stress är 2015 lika hög i Eksjö som i riket.
- Sju av tio ungdomar tränar så att de är andfädda flera gånger i veckan, vilket överstiger riksgenomsnittet som är knappt sex av tio.
- Ungdomarnas kostvanor har ändrats över tid. Det är förre som väljer att hoppa över frukost jämfört med riket. Lunch och middag är det däremot dubbelt så många som hoppar över jämfört med riket.
- Konsumtionen av tobak och alkohol är lägre än riksgenomsnittet. Bland de ungdomar som konsumerar alkohol är det vanligaste sätten att få tag på det genom kompisar/kompisars syskon eller genom partnern. Droger har används i högre utsträckning tidigare, men ligger nu på en lite lägre nivå än rikets.

Arbete

Ungdomars relation till och etableringsmöjligheter på arbetsmarknaden är viktiga aspekter när det gäller synen på skolans roll i förhållande till framtiden. Många ungdomar tar sina första steg in på arbetsmarknaden genom extra- och sommarjobb och en del som inte har planer på att läsa vidare gymnasiet börjar planera för att söka jobb för att lösa sin försörjningsfråga.

Extrajobb och sommarjobb

Andelen ungdomar som har ett *extrajobb* är högre i Eksjö än övriga riket, 36 procent jämfört med 25 för riket. Desamma gäller för *sommarjobb* som 71 procent av ungdomarna hade 2015, en något högre siffra än för rikets 68 procent 2015, se tabell II:14. Det vanligaste sättet för ungdomar att få sommarjobb är genom sina sociala nätverk, dvs. någon i den närmaste familjen alternativt annan släkting eller bekant.

Tabell II:14: Extra- och sommarjobb

G 1 & 2 – Arbete (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Har du något extrajobb just nu?	-	21	36	-	25	25
Hade du ett sommarjobb i somras?	63	61	71	65	68	68

Sammanfattning

- Andelen ungdomar med extrajobb i Eksjö har ökat kraftigt sedan 2012 och är nu högre än i riket.
- Något flera ungdomar i Eksjö etablerar sig tidigt på arbetsmarknaden genom sommarjobb jämfört med ungdomar i övriga riket.
- Bland ungdomar som sommarjobbat var det vanligaste sättet att få det genom egna sociala nätverket.

Framtid

Majoriteten av ungdomarna har planer på att läsa vidare efter gymnasieskolans slut. Intresset för att läsa vidare efter gymnasiet har gått ner och är idag lägre i Eksjö än i riket (16 jfr 22 procent i riket). Vad som för övrigt sticker ut något i tabell II:15 är att en något större andel ungdomar i Eksjö vill jobba utomlands samt vill resa efter gymnasiet. För övrigt är det inga större skillnader gentemot övriga riket.

Tabell II:15: Planer efter gymnasiet

H 1 – Vad skulle du helst vilja göra direkt efter gymnasiet? ³⁵	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Studera på högskola/universitet i Sverige	11	22	16	18	25	22
Studera utomlands	8	8	10	9	4	8
Studera på Komvux	0	1	1	0	1	1
Studera på folkhögskola	3	1	2	1	1	1
Jobba här i kommunen eller i en kommun i närheten	18	13	13	14	22	16
Jobba någon annanstans i Sverige	14	14	9	9	11	9
Jobba utomlands	10	16	13	13	7	10
Resa	23	15	23	22	10	20
Annat	1	3	4	4	4	4
Vet inte	7	6	10	6	14	8

Flyttplaner

De viktigaste skälen till att vilja flytta från kommunen är arbete eller studier. Ända sedan 2009 har andelen Eksjöungdomar som planerar att flytta från kommunen ökat, en trend som går igen för riket, men som är kraftigare i Eksjö, se tabell II:16. Anledningarna till flytt för både arbete och studier är högre i Eksjö än i riket (för arbete 54 jfr 44 procent; för studier 64 jfr 51 procent), se tabell AII:10.

Tabell II:16: Flyttplaner

H 3 – Tror du att du kommer flytta från den kommun där du bor?	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja	66	73	87	60	62	73
Nej	10	4	13	12	9	27

Sociala relationer och framtidsutsikter

Det bästa med Eksjös kommun enligt ungdomarna är kompisar eller partner (47 procent 2015) samt närheten till familjen/släkten (45 procent 2015). En liknande observation kan göras för riket. Eksjö är en kommun som av ungdomarna upplevs vara en kommun med bra miljö för barn att växa upp i (43 procent 2015). Se fullständig redovisning av vad som är bra att med kommunen i Appendix tabell AII:11.

Vidare kan koppling till ungdomarnas uppfattning om de får gifta sig med vem de vill göras. Upplevelsen av valfriheten av framtida maka/make är något lägre i Eksjö än riket (89 jfr 91 procent 2015). Trots den höga valfriheten finns det ändå en grupp ungdomar som inte får välja helt fritt. Aspekter som har betydelse i valet av maka/make/partner är: *bara om personen har samma religiösa/etniska/kulturella bakgrund som min egen familj* eller *om personen är av ett annat kön än mig*. Skillnaderna är inte särskilt tydliga i varken Eksjö eller riket över tid. Se tabell Appendix AII:12.

³⁵ 2009 var frågeformuleringen: ”Om du hade alla möjligheter, vad skulle du då helst göra efter grundskolan?”

Generellt sett verkar ungdomarna i Eksjö se lite mer positivt på framtiden än vad ungdomar gör i riket, även om skillnaden är marginell (93 jfr 92 procent i riket). Positivt är att majoriteten ser ljus på sin framtid, men trots det finns ändå en grupp om sju respektive åtta procent av ungdomarna i landet som inte gör det. Frågan som bör ställas är: Vad beror det på?

Sammanfattning

- Generellt sett ser ungdomarna i Eksjö lite mer positivt på framtiden (drygt nio av tio) än vad ungdomar i riket gör, även om skillnaden är marginell.
- Den vanligaste aktiviteten efter gymnasiet är i fallande ordning att ungdomarna vill resa, gå vidare till högre studier inom Sverige eller börja arbeta inom kommunen eller i en närliggande kommun.
- De vanligaste anledningarna till flytt från kommunen är arbete och studier, samt närheten till en större stad.
- Enligt ungdomarna är det bästa med kommunen närheten till kompisar eller flickvän/pojkvän/partner, familj och släkt, samt att det är en bra miljö för barn att växa upp i.

Slutsatser

I detta slutsatskapitel lyfts studiens viktigaste resultat fram samt belyser resultat som utmärker sig genom att siffrorna avviker på ett speciellt sätt uppåt eller neråt gentemot riksgenomsnittet eller gentemot den egna kommunen över tid. Avsikten är som inledningsvis nämnt, att fungera som en värdeomätare i tiden samt ge ett komprimerat underlag över hur ungdomarna upplevt sin livssituation över tid avseende de fokuserade områdena: Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete samt Framtid. Förhoppningsvis kommer resultaten att fungera som ett underlag för att identifiera olika behov som i sin tur kan leda till lämpliga åtgärdsplaner och konkreta handlingsinsatser för det fortsatta ungdomspolitiska arbetet.

I kapitlet refererar ”ungdomar” och ”elever” till såväl elever i årskurs 8 som elever i gymnasiets årskurs 2. Om resonemanget endast berör en av dessa grupper framgår det av texten. När det talas om Åk 8 och Åk 2 avser det alltid Eksjöelever och inte elever i övriga riket.

Fritid

En stor del av människors vardag handlar om att få livets alla delar att gå ihop, så även för ungdomar. Det handlar om att fördela tiden och uppmärksamheten mellan skola, fritid och familjen efter de förutsättningar som ges. På det stora hela är ungdomarna i Eksjö *nöjda* med sin fritid. Bland både Åk 8 och Åk 2 eleverna svarar nio av tio procent att de är mycket eller ganska nöjda med sin fritid. Motsvarande för riket är drygt åtta av tio.

Av Åk 8 eleverna tycker drygt åtta av tio att det *finns mycket att göra* på fritiden. Motsvarande för Åk 2 elever är sex av tio. Den populäraste och vanligaste fritidssysselsättningen bland ungdomar är idrott/träning, oavsett om det är strukturerad träning inom föreningslivet eller annan form av mer fri ostrukturerad träning.

Det efterfrågas i både Åk 8 och Åk 2 efter möjligheter till ett bredare urval av vanliga aktiviteter, såsom till exempel idrottsanläggningar samt mötesplatser att kunna umgås med vänner på.

Tre av fyra ungdomar i Åk 8 och sju av tio i Åk 2 är medlemmar i en förening. Möjligheterna till att kunna utöva olika fritidsaktiviteter upplevs som mindre problematisk bland ungdomarna i Eksjö jämfört med riket. Såväl svårigheter att ta sig till aktiviteterna som familjens acceptans utgör mindre hinder i Eksjö än i övriga riket.

Svårigheter att ta sig till fritidsaktiviteter kan bero på avstånd och/eller ha samband med ekonomiska förutsättningar. Det är inte enbart aktiviteten i sig som kostar pengar, utan även resorna till och från tillkommer. Ekonomiska begränsningar påverkar möjligheterna till utövande och deltagande. Av grundskoleeleverna är det 36 procent och av gymnasieeleverna 34 procent i Eksjö som upplever att det finns ekonomiska begränsningar. Vad det beror på (brist på pengar, dyrare fritidsaktiviteter eller tilläggskostnader av olika slag) är svårt att identifiera. Ekonomiska begränsningar förefaller emellertid vara av mindre betydelse i Eksjö än i övriga riket.

Trots vissa skillnader är umgängesmönstren i Eksjö och riket likartade, där viktiga mötesplatser är hemma hos varandra, på sociala medier, utomhus, på café och i sporthallar. Det som skiljer är att ungdomarna i Eksjö i större omfattningen träffas hemma hos varandra, utomhus och i sporthallar, samt att de träffas mindre i gallerior och på fritidsgårdar jämfört med ungdomarna i övriga riket.

Skola

Skolan lägger grunden för ungdomarnas framtida förutsättningar för fortsatta studier på gymnasial och eftergymnasial nivå, samt för möjligheter till arbete. Mycket av ungdomarnas tid läggs i skolan och i de sociala relationer som utvecklas där. För att ungdomarna ska må bra, kunna utveckla sig till självständiga och trygga individer med förmåga att skapa goda sociala relationer, är det viktigt att skolan inte bara är en plats för kunskapsutveckling, utan även en plats för trivsel samt att kunna uppmuntra till nyfikenhet och engagemang. För att det ska vara möjligt är det viktigt att ungdomarna känner en grundläggande social och fysisk trygghet och tillhörighetskänsla i skolmiljön.

Eksjöes ungdomar ger i detta hänseende skolan ett bra omdöme. Drygt tre fjärdedelar i Åk 8 uppger att de tycker *skolmiljön* är bra och motsvarande för Åk 2 är nio av tio. Drygt åtta av tio i Åk 8 och knappt nio av tio i Åk 2 *trivs med stämningen i sin skola*. Men inget är så bra att det inte kan göras bättre. Även om de allra flesta ungdomarna trivs i skolan förekommer *rasism, mobbning, våld* och olika former för *trakasserier*. För Åk 8 eleverna förekommer både våld, mobbing, rasism och sexuella trakasserier i lägre utsträckning än i övriga riket. För Åk 2 ligger siffrorna nära riksgenomsnittet förutom för våld som är nästan dubbelt så högt i Eksjö (sexton procent jfr sju procent i riket). Problem existerar alltså och det förebyggande arbetet behöver fortsätta och vidareutvecklas.

Den grupp ungdomar som upplever att trivseln i skolan är hög är i stor grad samma personer som anser att skolan hanterar såväl problem med mobbing som med kränkande behandling.

När det gäller om *lärare och elever bemöter varandra med respekt*, är det relativt jämnt mellan Åk 8 och Åk 2, sju av tio respektive nära åtta av tio anser att lärare och elever respekterar varandra. Båda årskurserna ligger över riksgenomsnittet.

Ungdomarnas uppfattning om hur skolan agerar om en *lärare kränker en elev* är relativt låg oavsett var i landet ungdomarna är bosatta. Det är i Eksjö skillnad mellan Åk 8 och Åk 2, där en andel på 43 procent av eleverna i Åk 8 anser att *skolan agerar om en lärare kränker en elev*, medan 37 procent anser samma sak i Åk 2. Samma siffor för riksgenomsnittet är 46 jfr 44. Resultaten visar att elevens tilltro till skolans agerande vid kränkande/orättvis behandling är bristfällig och att det är ett område som kan behöva arbetas vidare med och förbättras, både lokalt, regionalt och nationellt.

Det som har förbättrats mest i Åk 8 de senaste tre åren vad gäller bemötande och sociala relationer i skolan är; *att skolan agerar om en elev mobbar en annan, samt om en lärare kränker en elev*. Skolpersonalen lyssnar också i högre utsträckning *på elevrådet*. Trots avsevärda förbättringar ligger Eksjö fortfarande något under riksgenomsnittet på två av dessa tre områden.

Lupp-undersökningen fördjupar sig i nio områden kring vad tonåringarna upplever att de *vill* och *får* vara medbestämmande i kring skolan; Dessa nio områden är *vad jag får lära mig, hur vi ska arbeta, läxorna, proven, schemat, maten, skolans regler* samt *skolmiljön inne och ute*. Samma relation råder i Eksjö som i riket, ungdomarna *vill* påverka mer än de upplever att de *får*. I Eksjö har intresset bland Åk 8 eleverna för att *vilja* påverka ökat sedan 2012 för allt förutom ”*vad de får lära sig*”. När det gäller vad de *får* vara med och påverka, så har det för Åk 8 ökat väsentligt sedan 2012 förutom vad gäller *schemat* och *skolans regler*. För Åk 2 har både *viljan* till att vara med och påverka likväl som känslan av att de *får* mer eller mindre, minskat på alla punkter förutom för *proven* sedan 2012.

Generellt är både Åk 8 och Åk 2 ungdomarna 2015 mer tillfreds med sin skolgång än vid 2012, både i Eksjö och i riket. Trots förbättringar är Åk 8 i Eksjö lite mindre tillfreds med sin skolgång än ungdomarna i riket medan Åk 2 är lite mer nöjda än ungdomarna i övriga riket. För Åk 8 och Åk 2 visar resultaten att det blivit bättre på alla områden förutom *tillgången till datorer*. Förbättringar har alltså skett för; *skolmiljön, skolbiblioteket, skolmaten, undervisningen, möjligheter till extra stöd, elevhälsan, samt lärarna*. Det som storleksmässigt fortfarande utmärker sig mindre bra är *skolmaten*. Drygt fyra av tio ungdomar i Eksjö anser att skolmaten är bra bland Åk 8, vilket tangerar riksgenomsnittet, medan motsvarande för Åk 2 är drygt sex av tio, vilket överstiger riket något.

Politik och samhälle

Som visades i förra avsnittet *vill* ungdomarna generellt vara delaktiga och ha inflytande över beslut som berör dem, som skolan och fritiden, samtidigt som de upplever att de *inte får* vara med och påverka i sådana beslut. Enligt den nya nationella ungdomspolitiken ska ungdomarna ha inflytande och vara delaktiga i samhällsutvecklingen. Utifrån ungdomarnas upplevelser har Eksjö fortsatt behov av att prioritera det ungdomspolitiska arbetet. Ungdomarna behöver mer information om vad de kan ha inflytande över i skolan och samhället i övrigt samt hur de kan vara delaktiga och vilka möjligheter till påverkan som faktiskt finns.

Intresset för vad som händer i andra länder är större än för inrikesfrågor, för alla elever i både Eksjö kommun och riket och intresset fortsätter öka. Intresset för politik och inrikesfrågor fortsätter även det att öka, i både Eksjö och riket. Interesseökningen är markant för både Åk 8 och Åk 2 i Eksjö avseende såväl *politik* som *allmänna samhällsfrågor* och *utrikesfrågor*. Hälften av Åk 2 ungdomarna uppger att de är intresserade av politik, vilket jämförelsevis är en mycket stor andel.

Vad gäller förtroende till vuxenvärlden och auktoriteter visar resultaten att Åk 8 ungdomarna i Eksjö generellt sett har ett lite lägre förtroende för *vuxna* men ett lite högre förtroende för *politiker* i allmänhet jämfört med ungdomarna i övriga riket, medan Åk 2 ungdomarna i Eksjö har ett normalt förtroende för vuxna och även de, ett lite högre förtroende för politiker i allmänhet än ungdomarna i övriga riket.

Ungdomarnas intresse för politik och samhällsfrågor i allmänhet är inte högt. Det kan ha sin grund i att ungdomarna upplever att de *kan för lite* om hur de ska göra, *inte är tillräckligt intresserade*, anser sig *inte ha tid*, samt att *förtroendet för politiker* är lågt. Kunskapen och förtroendet kan bli högre om informationen och närheten till politiken prioriteras. Viljan till att vara med och påverka sådant som berör dem är dock högt, speciellt för frågor rörande fritiden och skolan, så intresset för politik, i bemärkelsen att vilja och kunna påverka, är förmodligen större än vad ungdomarna medvetet kan koppla samman och uttrycka.

Ungdomarna i både Åk 8 och Åk 2 vill enligt citat ur rapportens öppna svarsalternativ gärna ha inflytande i skolan och fritidsutbudet, vilket är centrala delar i deras nuvarande levnadssituation.

Trygghet

Genomgående har alla ungdomarna blivit otryggare på samhällets olika fysiska platser i både Eksjö och i riket. Denna känsla av ökad otrygghet återfinns på flera platser, från det egna *hemmet* till *skolvägen*, på *bussar*, i *stan*, och på *fritidsgårdar*. Desamma gäller *Internet*, vilket i spegling av de senaste årens mediala uppmärksammade kring händelser på sociala medier inte är förvånande.

Hemmet bör vara den plats som omger en människa med trygghet. Så är det dock inte för alla. Majoriteten av ungdomarna uppgav att de *alltid* känner sig trygga i hemmet, drygt åtta av tio ungdomar i Åk 8 och nio av tio i Åk 2. Samtidigt visar trenden att andelen minskat i Eksjö över tid. Den grupp ungdomar som *alltid* känner sig trygga i hemmet är hög, men resultaten visar att det finns en liten grupp som *inte alltid* är det. Anledning till otrygghet i hemmet kan ha sin grund i kränkande/orättvis behandling, våld eller andra övergrepp, alkohol, drog- eller annat missbruk hos familj och släkt. Att öka andelen ungdomar som alltid känner sig trygga i hemmet är ingen lätt uppgift och fordrar insatser på ett kommun- och förvaltningsövergripande plan, samt att personal inom skolan får kunskap och information om hur de tidigt kan upptäcka tecken som indikerar på utsatthet, oavsett om det är i ungdomens egna hem, i skolan eller på någon annan fysisk plats i kommun. Politiker är viktiga i kommunens arbete att prioritera utsatthet hos unga. Det görs lättast (och kanske även bäst) genom att medvetandegöra och synliggöra problematiken om att det finns barn och ungdomar som är utsatta i det egna hemmet och på samhällets olika arenor.

Genomgående både i Eksjö och i riket gällande trygghet på samhällets olika fysiska platser, är att andelen ungdomar som alltid känner sig trygga minskar. Andelen som alltid känner sig trygga på samhällets olika arenor är jämförliga med riket, men andelen har minskat mer drastiskt för Åk 8 eleverna i Eksjö jämfört med riket mellan 2012 och 2015. Speciellt på arenorna *till och från skolan, buss, tåg eller liknande* samt *Internet* som minskat med 26 procentenheter respektive 18 och 13 procentenheter. Känslan av *trygghet till och från skolan* har för Åk 2 elever minskat med 12 procentenheter under senaste tre åren och knappt två tredjedelar känner sig trygga i *skolan*.

Ungdomarnas känsla av trygghet påverkas av i vilken utsträckning de varit utsatta för *hot, stöld, misshandel, sexuellt våld/utnyttjande, kränkande/orättvis behandling och/eller mobbning*³⁶. Stöld visar sig vara de kategorier som ökat mest, följt av hot, de senaste åren i både riket och Eksjö. Stölder har ökat drastiskt i Eksjö senaste tre åren, nära fördubblats.

Kränkande/orättvis behandling förekommer inte enbart på fysiska platser, utan även i den digitala sfären. Det innebär att ungdomar som utsätts för negativ behandling och övergrepp sällan känner sig fria från det, eftersom mobil/Internet alltid finns tillgänglig dygnet runt, i hemmet och i skolans olika sfärer som klassrummen, skolbiblioteket, på rasterna m.fl. Det går varken att gömma sig, värja sig eller fly ifrån hotet.

Vad gäller mobbning anger 21 procent av Åk 8 eleverna och 12 procent av Åk 2 eleverna att de blivit *mobbade, trakasserade eller utfrysade* under de senaste sex månaderna, en ökning med tre respektive fyra procentenheter senaste tre års period.

Ungdomar som blivit utsatta för orättvis behandling och mått dåligt av det har främst blivit det av andra ungdomar, familj/släkt eller personal inom skola. Majoriteten av ungdomarna vet vart de ska vända sig om de blivit illa behandlade eller mår dåligt, men en mindre grupp har inte kunskap om detta.

Hälsa

Generellt uppfattar ungdomarna i Eksjö sin hälsa som i allmänhet god. Nio av tio av Åk 8 eleverna rapporterar sin hälsa som mycket eller ganska bra och visar även på en förbättring över tiden och bland Åk 2 eleverna upplever tre fjärdedelar sin hälsa som god. Trots det upplever ungdomarna ändå olika psykosociala besvär. De besvär som utmärker sig mest är: *svårigheter att somna, nedstämdhet* och känslan av *stress*. Upplevelsen av stress är något högre i Eksjö än riket för Åk 8 där 37 procent känner av stress. Motsvarande uppgav 45 procent i Åk 2 att de varit stressade minst flera gånger i veckan. Ungdomarnas känsla av stress har ofta sin grund i både samhällets och deras egna krav på prestationer. Ungdomar ställer idag höga krav på att klara av och prestera i skolarbetet, utöva och prestera inom idrott/träning, samt att leva upp till förväntningarna inom livets alla områden.

Ungdomarnas kostvanor har ändrats över tid. Det finns en tendens till att en större andel väljer att hoppa över måltider, främst frukost. Det kan i förlängningen inte bara leda till nedsatt koncentrationsförmåga, utan även till försämrad hälsa genom olika typer av besvär som huvudvärk eller magont och dessutom försämrad prestationsförmågan. För Åk 8 elever är det något färre elever som hoppas över frukost än i riket och för Åk 2 en lika stor andel som i riket. Det är både i Eksjö och i riket vanligare att hoppa över frukost än att hoppa över lunch eller middag. För Åk 8 är det lika vanligt att hoppa över lunch som för

³⁶ Notera att antalet ungdomar som utsatts för stöld, våld eller trakasserier är litet, så resultaten bör tolkas med försiktighet.

riket och några flera som hoppar över middag. För Åk 2 väljer nästan dubbelt så många att hoppa över både lunch och middag jämfört med riket.

Konsumtionen av tobak och alkohol är något lägre för ungdomarna i Eksjö både för Åk 8 och Åk 2, jämfört med riket. Droger har använts i högre utsträckning tidigare för Åk 2, men till 2015 har konsumtionen gått ner till en lite lägre nivå än rikets medelvärde. För Åk 8 har droger provats och används ungefär i samma utsträckning som i resten av riket. Bland de ungdomar som konsumerar alkohol är det vanligaste sättet att få tag på det genom kompisar/kompisars syskon eller genom partnern.

Arbete

Betydligt fler ungdomar i Eksjö har senaste året haft sommarjobb än ungdomar i övriga riket. För Åk 8 elever är andelen nu något större än i övriga riket. Andelen Åk 2 ungdomar med extrajobb i Eksjö har ökat kraftigt sedan 2012 och ligger 2015 högt över riksgenomsnittet.

Det vanligaste sättet att få ett jobb är via kontakter i det sociala nätverket. Möjligen finns utrymme för kommun och skola att vidta ytterligare åtgärder i syfte att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för ungdomar utan ett tillräckligt socialt nätverk.

Framtid

Det är tre gånger fler ungdomar i Åk 8 som vill läsa vidare efter grundskolan i en annan kommun än de som vill läsa vidare i Eksjö.

Efter gymnasiet vill majoriteten av ungdomarna; *resa* (23 procent), *jobba i kommunen eller i närliggande kommun* (13 procent) eller *gå till högre studier inom Sverige* (16 procent).

En stor andel ungdomar i Åk 2 tror sig komma att flytta ifrån kommunen, 87 procent, vilket är 14 procent mer än riksgenomsnittet och innebär en ökning med 14 procentenheter sedan Lupp-mätningen 2012. När det gäller Åk 8 är förhållande det omvända, där tror 43 procent att de i framtiden kommer flytta ifrån kommunen, fem procentenheter lägre än vid 2012 års mätning, men ändå en något större andel än riksgenomsnittet.

Tonåringarna som tror sig komma flytta, anger *arbete* eller *studier* som de viktigaste skälen, med önskan att *komma närmare en större stad* och/eller tillgängligheten till prefererade *fritidsintressen*.

Det bästa med Eksjö, enligt ungdomarna, är *närhet till familjen och släkt* och *kompisar eller flickvän/pojkvän*. Dessutom anges att det är en *bra miljö för barn att växa upp i* som en viktig faktor.

Avslutningsvis ser ungdomarna i Eksjö positivt på framtiden, precis som ungdomarna i riket. Drygt nio av tio av Eksjös ungdomar ser positivt på framtiden.

Referenser

Prop. 2004/05:2, ”Makt att bestämma – rätt till välfärd”, 2004.

Prop. 2013/14:191, ”Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande”, 2013.

SOU 2006:77, ”Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder”. Statens offentliga utredningar, 2006.

Ungdomsstyrelsen, (2007) ”Ungdomar, fritid & hälsa – en forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer”, Nr. 2007:13, ungdomsstyrelsens skrifter. Fritzes tryckeri, ISBN-978-91-89050-99-0.

Westring, M., (2012) ”Resultat och analys av enkätundersökning årskurs 8”, Lupp rapport 2012, Oskarshamns kommun, 2012.

Wågman, T., (2009) ”Det som gäller ungdomars framtid”, Lupp rapport 2009, Mörbylånga kommun, 2009.

Wågman, T., (2011) ”Lyssna mer på ungdomarna. Gör inte bara undersökningen, utan gå ut och prata med oss!”, Lupp rapport 2011, Skövde kommun, 2011.

Internet

Folkhälsomyndigheten, 2016-02-26. *Barn och ungas hälsa och Psykisk ohälsa vanligare bland elever som är stressade* (Pub. 2016-02-18)

www.folkhalsomyndigheten.se

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälles frågor, 2016-02-12

www.mucf.se (under fliken Sveriges ungdomspolitik)

Rädda barnen 2016-02-16

www.raddabarnen.se

Skolverket 2016-05-25

www.skolverket.se

United Nations International Children Emergency Fund (United Nations Children’s Fund) Unicef, 2016-02-26

www.unicef.se

Appendix A – Tabeller, Åk 8

Tabell A:1: Fritiden

B 1 – Hur mycket tycker du det finns att göra på fritiden? (väldigt mycket/ganska mycket, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	86	79	84	74	71	74

Tabell A:2: Nöjdhet

A 10 – Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande? (mycket nöjd/ganska nöjd, %) ³⁷	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Skolan	-	70	89	-	76	84
Kompisar	-	89	93	-	88	93
Familjen	-	88	94	-	86	93
Dina pengar	-	76	87	-	72	86
Fritiden	-	-	91	-	-	90
Livet som helhet	-	86	89	-	83	88

Tabell A:3: Möjlighet och kostnader för fritidsaktiviteter

B 2 – Hur stämmer dessa påståenden in på dig? (stämmer helt/stämmer delvis, %) ³⁸	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Det finns saker att göra, men inget som intresserar mig	-	-	50	-	-	62
Det finns saker att göra, men min familj säger nej	-	-	21	-	-	26
Det finns saker att göra, men jag kan inte ta mig dit	-	-	33	-	-	37
Det finns saker att göra, men det kostar för mycket	-	-	36	-	-	38

Tabell A:4: Medlemskap i föreningar

B 6 – Är du medlem i någon förening? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
-	67	75	-	65	63	

³⁷ 2012 har frågan fem svarsalternativ, men 2015 fyra stycken då ”varken eller” tas bort. Det finns goda skäl att anta att denna förändring har påverkat svarsfördelningen i positivt hänseende, men det behöver kontrolleras mot övriga kommuner.

³⁸ Stämmer delvis utgör cirka 4/5-delar av värdet.

Tabell A:5: Orättvist behandlad

E 4 – Har du de senaste sex månaderna blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått dåligt? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	42	36	-	35	37

Tabell A:6: Alkohol-, tobaks- och drogvanor

F 6 – Hur ofta brukar du? (sällan/aldrig, %) ³⁹	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Röka cigaretter	93	96	95	83	92	92
Snusa	96	98	96	91	95	95
Dricka folköl	90	93	96	83	94	94
Dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit	80	90	94	75	90	90

Tabell A:7: Konsumtion av alkohol

F 7 – Får du dricka alkohol för dina föräldrar? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	6	3	3	8	5	4

Tabell A:8: Användning av droger

F 8 – Har du någon gång använt narkotika? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	1	3	-	4	4

Tabell A:9: Planer för fortsatta studier efter grundskolan

H 2 – Tror du att du kommer läsa vidare efter grundskolan?	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja, studieförberedande program	-	-	30	-	-	34
Ja, yrkesförberedande program	-	-	10	-	-	15
Ja, men är osäker på programinriktning	-	-	44	-	-	33
Nej, det tror jag inte	-	-	1	-	-	2
Vet inte	-	-	15	-	-	16

³⁹ 2012 motsvarar svarsalternativen aldrig/någon gång per år och 2009 aldrig/en gång om året eller mer sällan.

Tabell A:10: Anledning till flytt

H 3b – Av vilken anledning tror du att du kommer flytta från kommunen? ⁴⁰	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Arbete	48	14	17	41	43	46
Studier	38	19	26	32	42	45
Mina fritidsintressen	-	11	16	-	19	30
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	34	13	4	27	15	14
Familj och släkt	-	3	4	-	5	9
Bostadssituationen i kommunen	-	3	1	-	3	4
Vill ha närmare till naturen	-	-	1	-	-	3
Vill ha närmare till större ort/stad	-	-	14	-	-	29
Här kan jag inte vara den jag är	-	-	4	-	-	9
Vet inte	9	4	0	8	2	3
Annan orsak	6	3	9	8	9	12

Tabell A:11: Det bästa med kommunen

H 4 – Vad tycker du är det bästa med att bo i din kommun? ⁴¹	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Möjligheten till arbete	-	-	15	-	-	14
Möjligheten till fortsatta studier	-	-	12	-	-	17
Mina fritidsintressen	-	-	36	-	-	32
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	-	-	51	-	-	44
Familj och släkt	-	-	51	-	-	48
Bostadssituationen i kommunen	-	-	1	-	-	3
Närheten till naturen	-	-	20	-	-	20
Närheten till större ort/stad	-	-	6	-	-	9
Bra miljö för barn att växa upp i	-	-	26	-	-	20
Här kan jag vara den jag är	-	-	8	-	-	11
Vet inte	-	-	11	-	-	14
Annan orsak	-	-	-	-	-	3

Tabell A:12: Giftermål

H 5 – Får du gifta dig med vem du vill? ⁴²	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	-	84	83	-	84	84
Ja, men bara om personen har samma religiösa/etniska/kulturella bakgrund som min familj	-	3	3	-	3	4
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	-	-	2	-	-	3
Nej	-	3	1	-	2	1
Vet inte	-	11	9	-	11	8

⁴⁰ 2015 kan man ange max tre svarsalternativ istället för två. Och svarsalternativen förändras kontinuerligt. Omöjligt att jämföra över tid och därmed onödigt med tabell. Fokusera på att det är jobb och studier som är det mest centrala.

⁴¹ Man kan ange tre svarsalternativ vilket gör att totalen överstiger 100 procent.

⁴² Frågan är omformulerad 2015 (inkluderade tidigare sambo också) samt har ett nytt svarsalternativ.

Appendix AII – Tabeller, Åk 2

Tabell AII:1: Fritiden

B 1 – Hur mycket tycker du det finns att göra på fritiden? (väldigt mycket/ganska mycket, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	68	69	62	82	60	61

Tabell AII:2: Nöjdhet

A 10 – Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande? (mycket nöjd/ganska nöjd, %) ⁴³	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Skolan	-	78	89	-	73	85
Kompisar	-	84	98	-	86	92
Familjen	-	83	93	-	83	92
Dina pengar	-	62	81	-	55	75
Fritiden	-	-	91	-	-	86
Livet som helhet	-	77	89	-	80	86

Tabell AII:3: Möjlighet och kostnader för fritidsaktiviteter

B 2 – Hur stämmer dessa påståenden in på dig? (stämmer helt/stämmer delvis, %) ⁴⁴	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Det finns saker att göra, men inget som intresserar mig	-	-	58	-	-	64
Det finns saker att göra, men min familj säger nej	-	-	7	-	-	10
Det finns saker att göra, men jag kan inte ta mig dit	-	-	43	-	-	43
Det finns saker att göra, men det kostar för mycket	-	-	34	-	-	47

Tabell AII:4: Medlemskap i föreningar

B 6 – Är du medlem i någon förening? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	-	70	-	53	54

⁴³ 2012 har frågan fem svarsalternativ, men 2015 fyra stycken då ”varken eller” tas bort. Det finns goda skäl att anta att denna förändring har påverkat svarsfördelningen i positivt hänseende, men det behöver kontrolleras mot övriga kommuner.

⁴⁴ Stämmer delvis utgör cirka 4/5-delar av värdet.

Tabell AII:5: Orättvist behandlad

E 4 – Har du de senaste sex månaderna blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått dåligt? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	27	42	-	33	37

Tabell AII:6: Alkohol-, tobaks- och drogvanor

F 6 – Hur ofta brukar du? (sällan/aldrig, %) ⁴⁵	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Röka cigaretter	66	70	89	64	62	76
Snusa	76	87	91	76	77	84
Dricka folköl	59	76	85	65	66	82
Dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit	34	49	52	26	28	51

Tabell AII:7: Konsumtion av alkohol

F 7 – Får du dricka alkohol för dina föräldrar? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	35	29	33	52	42	35

Tabell AII:8: Användning av droger

F 8 – Har du någon gång använt narkotika? (ja, %)	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	19	7	-	11	11

Tabell AII:9: Planer för fortsatta studier efter gymnasiet

H 2 – Tror du att du kommer läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja, på universitet/högskola	-	-	74	30	25	59
Nej, jag kommer inte att läsa vidare	-	-	14	60	55	17
Vet inte	-	-	12	10	14	24

⁴⁵ 2012 motsvarar svarsalternativen aldrig/någon gång per år och 2009 aldrig/en gång om året eller mer sällan

Tabell AII:10: Anledning till flytt

H 3b – Av vilken anledning tror du att du kommer flytta från kommunen? ⁴⁶	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Arbete	46	32	54	50	28	44
Studier	65	35	64	35	27	51
Mina fritidsintressen	-	11	15	-	6	17
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	69	11	16	22	7	14
Familj och släkt	-	3	2	-	2	5
Bostadssituationen i kommunen	-	2	4	-	2	4
Vill ha närmare till naturen	-	-	3	-	-	2
Vill ha närmare till större ort/stad	-	-	24	-	-	26
Här kan jag inte vara den jag är	-	-	6	-	-	7
Vet inte	-	2	4	-	1	4
Annan orsak	-	-	-	-	4	12

Tabell AII:11: Det bästa med kommunen

H 4 – Vad tycker du är det bästa med att bo i din kommun? ⁴⁷	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Möjligheten till arbete	-	8	16	-	11	15
Möjligheten till fortsatta studier	-	13	5	-	12	9
Mina fritidsintressen	-	4	21	-	-	22
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	-	18	47	-	26	46
Familj och släkt	-	37	45	-	47	52
Bostadssituationen i kommunen	-	2	4	-	3	4
Närheten till naturen	-	12	30	-	-	22
Närheten till större ort/stad	-	2	6	-	-	7
Bra miljö för barn att växa upp i	-	8	43	-	7	21
Här kan jag vara den jag är	-	-	5	-	-	9
Vet inte	-	29	7	-	19	11
Annan orsak	-	6	97	-	7	3

Tabell AII:12: Giftermål

H 5 – Får du gifta dig med vem du vill? ⁴⁸	EKSJÖ			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	-	89	89	-	91	91
Ja, men bara om personen har samma religiösa/etniska/kulturella bakgrund som min familj	-	2	4	-	3	3
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	-	-	0	-	-	2
Nej	-	1	2	-	2	1
Vet inte	-	8	3	-	5	3

⁴⁶ 2015 kan man ange max tre svarsalternativ istället för två. Och svarsalternativen förändras kontinuerligt. Omöjligt att jämföra över tid och därmed onödigt med tabell. Fokusera på att det är jobb och studier som är det mest centrala.

⁴⁷ Man kan ange tre svarsalternativ vilket gör att totalen överstiger 100%.

⁴⁸ Frågan är omformulerad 2015 (inkluderade tidigare sambo också) samt har ett nytt svarsalternativ.

REGION FÖRBUNDET
I KALMAR LÄN